

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK BİLİM DALI

124709

MALİ HUKUK BOYUTUYLA
KARAPARA AKLAMA SUÇU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah OK

124709

Danışman: Yrd.Doç.Dr. HAKAN ÜZELTÜRK

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İstanbul, 2003

İÇİNDEKİLER:

GİRİŞ.....1

1.BÖLÜM

KARAPARA KAVRAMI VE TARİHÇESİ	3
1.1. KARAPARANIN TANIMI.....	3
1.2. KARAPARA AKLAMA.....	4
1.2.1. Tanım.....	4
1.2.2. Karapara Aklama Sebepleri.....	5
1.3. KARAPARANIN TARİHÇESİ.....	6
1.4. KARAPARA İLE KAYITDIŞI EKONOMİ KAVRAMI ARASINDAKİ FARKLAR.....	7

2.BÖLÜM

KARAPARA AKLAMA AŞAMALARI VE YÖNTEMLERİ	10
2.1. KARAPARA AKLAMA AŞAMALARI.....	10
2.1.1. Yerleştirme Aşaması (Plasman-Placement).....	10
2.1.2. Ayrıştırma Aşaması (Layering).....	11
2.1.3. Bütünleştirme Aşaması (İntegration).....	11
2.2. KARAPARA AKLAMA YÖNTEMLERİ.....	12
2.2.1. Paraların Fiziken Ülke Dışına Çıkarılması.....	12
2.2.2. Şirinler Yöntemi.....	12
2.2.3. Parçalama Yöntemi.....	13
2.2.4. Nakit Para Kullanan İşyerlerinden Faydalanmak (Göstermelik Şirketler).....	13
2.2.5. Paravan-Hayali Şirketler Kullanmak.....	13
2.2.6. Kumarhaneler ve Oyun Salonları.....	14
2.2.7. Sahte veya Yanıltıcı Fatura Kullanmak (Hayali İhracat-İthalat).....	15
2.2.8. Döviz Büroları.....	15
2.2.9. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan-Back).....	16
2.2.10. On-line Bankacılık.....	16
2.2.11. Elektronik Para (E-Cash).....	17
2.2.12. Smart Kartlar.....	18
2.2.13. Alternatif Havale Sistemleri.....	18
2.2.13.1. Hawala / Hundi Sistemi	18
2.2.13.2. Çin / Doğu Asya Sistemleri.....	19
2.2.14. Altın Piyasasının Kullanılması.....	20
2.2.15. Off-Shore (Kıyı Bankaları) Merkezleri.....	20
2.2.15.1. Genel Olarak.....	20
2.2.15.2. Off-Shore Merkezlerini Kullanarak Karapara Aklama	23
2.2.15.3. Off-Shore Merkezleri Konusunda Bazı Gelişmeler.....	24

3.BÖLÜM

KARAPARA AKLAMA İLE MÜCADELE İÇİN ULUSLARARASI ALANDA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	26
3.1. Genel Olarak.....	26
3.2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Suç Kaynaklı Paranın Saklanması Ve Transferlerine İlişkin Tedbirler Hakkındaki R(80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı”	27
3.3. Uyuşturucu Ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu).....	27
3.4. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zaptedilmesi Ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strasbourg Konvansiyonu).....	28
3.5. Basle Komitesi İlkeler Bildirgesi.....	29
3.6. Avrupa Birliği 91/308/Eec Sayılı “Mali Sistemin Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi Hakkındaki” Konsey Direktifi.....	30
3.7. Mali Eylem Görev Grubu (FATF).....	31
3.7.1. Genel Olarak.....	31
3.7.2. Kırk Tavsiye Kararı ve FATF nin Faaliyetleri.....	31
3.7.3. Terörizmin Finansmanını Önlemeye Yönelik Sekiz Özel Tavsiye.....	38
3.8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu (SÖCAK).....	40
3.9. Sınır Ötesi Suçların Önlenmesi ve Bu Suçlarla Mücadele Konusunda İşbirliği Anlaşması.....	40
3.10. EGMONT Grubu.....	41
3.11. FOPAC Grubu	41

4.BÖLÜM

TÜRKİYE’ DE KARAPARA İLE MÜCADELE.....	42
4.1. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE YER ALAN DÜZENLEMELER.....	42
4.1.1. 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun.....	42
4.1.2. 4208 Sayılı Yasa Kapsamında Karapara Aklama Suçu ve Unsuruları.....	42
4.1.2.1. Öncü Suçlar.....	42
4.1.2.2. Karapara Tanımı.....	43
4.1.2.3. Aklama Tanımı.....	44
4.1.2.3.1. Meşruiyet Kazandırma Amacıyla Değerlendirme.....	44
4.1.2.3.2. Karaparanın Kullanılması.....	45
4.1.2.3.3. Karaparanın Kaynak veya Niteliğinin	

Değiştirilmesi.....	45
4.1.2.3.4. Karaparanın Zilyet ya da Malikinin Değiştirilmesi.....	45
4.1.2.3.5. Karaparanın Gizlenmesi.....	45
4.1.2.3.6. Karaparanın Sınır Ötesi Harekete Tabi Tutulması veya Bu Hareketin Gizlenmesi.....	46
4.1.2.3.7. Karaparanın İktisap Edilmesi.....	46
4.1.2.3.8. Karaparanın Bulundurulması.....	46
4.1.2.3.9. Yukarıda Belirtilen Suçların Hukuki Sonuçlarından FailinKaçmasına Yardım Etmek Amacıyla Karaparanın Kaynağının veya Yerinin Değiştirilmesi veya Transfer Yoluyla Aklanması veya Karaparanın Tespitini Engellemeye Yönelik Fiiller	47
4.1.2.4. Manevi Unsur.....	47
4.1.2.5. Karapara Aklama Suçunun Cezası.....	48
4.1.2.6. Teselsül.....	50
4.1.2.7. Zamanaşımı.....	50
4.1.2.8. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	51
4.1.2.9. Müdahale.....	51
4.2. VERGİ SUÇLARI ve KARAPARA İLİŞKİSİ.....	52
4.2.1. Genel Olarak Vergi Suçları.....	52
4.2.2. Vergi Usul Kanununda Düzenlenen Ancak Karaparaya Kaynak Teşkil Etmeyen Suçlar.....	53
4.2.2.1. VUK 359/a Maddesi	53
4.2.2.1.1. VUK 359/a Maddesinde Düzenlenen Suçun Maddi Unsurları.....	54
4.2.2.1.1.1. Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenlemek.....	54
4.2.2.1.1.2. Çift Defter Kullanmak.....	55
4.2.2.1.1.3. Hesap ve Muhasebe Hilesi Yapmak.....	56
4.2.2.1.1.4. Mevhum Adlara Hesap Açmak.....	56
4.2.2.1.1.5. Defter Kayıt ve Belgelerini Tahrif Etmek.....	56
4.2.2.1.1.6. Defter ve Belge Gizlemek.....	57
4.2.2.2. Vergi Mahremiyetinin İhlali Suçu.....	58
4.2.2.2.1. Genel Olarak.....	58
4.2.2.2.2. İstisnalar.....	59
4.2.2.3. Mükelleflerin Özel İşlerini Yapmak Suçu.....	60
4.2.3. Vergi Usul Kanununda Düzenlenen ve Karaparaya Kaynak Teşkil Edebilen Suçlar.....	60
4.2.3.1. VUK 359/b Maddesi.....	60
4.2.3.1.1. VUK 359/b Maddesinde Düzenlenen Suçun Maddi Unsurları	61
4.2.3.1.1.1. Sahte Belge Düzenlemek.....	61
4.2.3.1.1.2. Defter ve Belgeleri Yok Etmek.....	62

4.2.3.1.1.3. Defter Sayfalarını Yok Etmek.....	62
4.2.3.1.1.4. Maliye Bakanlığı ile Anlaşması Olmadığı Halde veya Sahte Olarak Belge Basmak veya Bu Belgeleri Kullanmak.....	62
4.3. MALİ SUÇLAR ARAŞTIRMA KURULU (MASAK) BAŞKANLIĞI.....	63
4.4. MALİ SUÇLARLA MÜCADELE KOORDİNASYON KURULU.....	65

5.BÖLÜM

BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ.....	66
----------------------------------	-----------

5.1. KARAPARA İLE MÜCADELEDE BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE ÖNEMİ.....	66
--	-----------

5.1.1. Genel Olarak	66
5.1.2. Nakit İşlem Bildirimi.....	67
5.1.3. Şüpheli İşlem Bildirimi (ŞİB).....	69
5.1.4. “Müşterini Tanı” İlkesi.....	70
5.1.5. Son Gelişmeler.....	71

5.2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE, KARAPARA AKLAMA İLE MÜCADELE İÇİN DÜZENLENEN BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ	71
---	-----------

5.2.1. Genel Olarak.....	71
5.2.2. Yükümlü Grupları.....	72
5.2.3. Kimlik Tespitine İlişkin Düzenlemeler.....	73
5.2.3.1. Yükümlüler.....	73
5.2.3.2. Kimlik Tespiti Yapılacak İşlemler.....	73
5.2.3.3. Kimlik Tespit Usulü.....	75
5.2.3.4. İstisna ve Muafiyetler.....	79
5.2.3.5. Yaptırım.....	79
5.2.4. Bilgi Verme Zorunluluğu.....	80
5.2.4.1. Bilgi ve Belge Verme Yükümlülüğü	80
5.2.4.2. Devamlı Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	81
5.2.4.3. Gümrük İdarelerince Yapılacak Bildirim.....	83
5.2.4.4. Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatı Kapsamında Bildirim Yükümlülüğü	84
5.2.4.5. Devamlı Bilgi Verme Yükümlülüğünde İstisna ve Muafiyetler.....	86
5.2.4.6. Devamlı Bilgi Vermede Süre.....	86
5.2.5. Şüpheli İşlem Bildirimleri.....	87
5.2.5.1. Yükümlüler.....	87
5.2.5.2. Şüpheli İşlem Tipleri.....	87
5.2.5.3. Uyum Görevlisi.....	90
5.2.5.4. Şüpheli İşlem Bildiriminde Usul	91
5.2.5.5. Yaptırım.....	93

5.2.5.5.1. Şüpheli İşlem Yükümlülüğünün İhlali	93
5.2.5.5.2. Haksız ve Kötü Niyetle Şüpheli İşlem Bildiriminde Bulunulması.....	93

5.2.6. 320 Seri No' lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ Uyarınca.....	95
Düzenlenen Tevsik Mecburiyeti	

6.BÖLÜM

KARAPARANIN MÜSADERESİ.....	97
------------------------------------	-----------

6.1. MÜSADERE	97
6.2. MÜSADEREYE İLİŞKİN BAZI SORUNLAR.....	98
6.2.1. Suç Kaynaklı Gelirlerde İspat Sorunu.....	98
6.2.2. Suç Değerlerinin Tespiti.....	98
6.2.3. İnsan Hakları ve Mülkiyet Hakkı Kapsamında Ele Alınması.....	99
6.3. KARAPARANIN MÜSADERESİNE İLİŞKİN ULUSLAR ARASI DÜZENLEMELER.....	100
6.3.1. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler ve Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi.....	100
6.3.2. 8 Kasım 1990 Tarihli Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Zaptedilmesi ve Müsaderesine İlişkin Strazburg Sözleşmesi.....	101
6.4. KARAPARANIN MÜSADERESİNE İLİŞKİN BAZI ÜLKE UYGULAMALARI.....	102
6.4.1. ABD'de Karaparanın Müsaderesi.....	102
6.4.1.1. Cezai Müsadere.....	103
6.4.1.2. Sivil Müsadere.....	103
6.4.2. İngiltere'de Karaparanın Müsaderesi.....	103
6.4.3. Fransa'da Karaparanın Müsaderesi.....	104
6.4.4. Almanya'da Karaparanın Müsaderesi.....	104
6.5. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE KARAPARANIN MÜSADERESİ.....	105

SONUÇ.....	107
-------------------	------------

KAYNAKÇA.....	110
----------------------	------------

KISALTMALAR:

AT	: Avrupa Topluluğu
ATM	: Automatic Teller Machines
b.	: Baskı
B.K.K.	: Bakanlar Kurulu Kararı
B.I.S.	: Bank for International Settlements
C.	: Cilt
C.M.U.K.	: Ceza Muhakameleri Usul Yasası
çev.	: Çeviren
E.F.T.	: Elektronik Fon Transferi
F.A.T.F.	: Financial Action Task Force
FINCEN	: Financial Crimes Enforcement Network
ibid	: İbidem
İHAM	: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
IMF	: International Money Found
KDV	: Katma Değer Vergisi
MASAK	: Mali Suçları Araştırma Kurulu
O.E.C.D.	: Organisation for Economic Co-operation and Development
op.cit.	: Opere Citation
s.	: Sayfa
SASMUS	: Sınırışan Örgütsel Suçlarla Mücadele Hakkında Uluslararası Sözleşme
SÖCAK	: Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi Ve Ceza Adaleti Komisyonu
S.P.K.	: Sermaye Piyasası Kurulu
Ş.İ.B.	: Şüpheli İşlem Bildirimi
Ş.İ.B.F.	: Şüpheli İşlem Bildirim Formu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
T.O.B.B.	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Vol.	: Volume
VUK	: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

Hemen hemen insanlık tarihi kadar eski olan suç kavramı zamana göre farklı anlamlar ifade etse de kişileri suç işlemeye iten temel neden pek çok defa para hırsı ve güç tutkusu olmuştur. Tarih boyunca mevcudiyetini sürdüren insan ve suç ilişkisi özellikle son zamanlarda önemli oranda artarak büyük meblağlarla ifade edilen rakamlara ulaşmış, bu nedenle elde edilen bu meblağların sistem içine hukuki bir şekilde çekilebilmesi gerekmiştir. Bu nedenlerle karapara aklama konusu son zamanlarda en çok üzerinde durulan alanlardan bir tanesidir.

Son dönemlerdeki gelişmelere bakıldığında suç trafiğinde artış olduğu görülmektedir. Yirminci yüzyılın sonlarında Doğu Blok' unun dağılması ile birlikte Rus mafyası ortaya çıkmış ve en tehlikeli suç örgütlerinden biri olmuştur. Ayrıca aynı tarihlerde dünya uyuşturucu trafiğinin izlediği yol değişmiş, Güney ve Orta Amerika'dan Kuzey'e kokain ve Asya'dan Avrupa'ya eroin ticareti yapılırken Amerika Kıtasından Avrupa'ya kokain, Avrupa'dan da Amerika'ya eroin akışı başlamıştır. Batı da uyuşturucu kullanımının hızla yaygınlaşması organize suç örgütleriyle daha ciddi bir şekilde mücadele edilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Diğer taraftan özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra terör örgütlerinin gelir kaynaklarının yok edilmesi terörizmle mücadelenin bir parçası olarak kabul edilmiştir.

Karapara ile mücadele edilmesinin altında yatan neden sadece suç örgütlerini yok etmek değildir. Karapara çoğu zaman yatırım kaygısı taşımadan bir ülkenin ekonomik sistemine hızla girmekte, aynı hızla o ülkeyi terk ederek ülkelerin ekonomik ve mali sistemini bozmaktadır. Karaparanın sebep olduğu bir diğer olumsuz gelişme yolsuzluk olaylarını arttırarak sosyal yaşamı ve ahlaki değerleri yozlaştırmasıdır.

Örgütlü suç faaliyetlerinin uluslararası bir alana yayılması ve küreselleşme sürecinde paranın ülkeler arasında serbestçe ve hızlı bir şekilde dolaşabilmesi karaparaya karşı mücadelede uluslararası işbirliği ihtiyacını arttırmıştır. Karaparanın başta bankacılık sektörü olmak üzere ekonomilere zarar vermesi ve bir ülke ekonomisinde meydana gelen olumsuzlukların diğer ülkeleri etkilemesi de ülkeleri

uluslararası işbirliğine iten temel nedendir. Karapara ile mücadele hususunda yapılan pek çok uluslararası çalışma iç hukuk düzenlemelerine örnek teşkil etmekte ve ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat gelişen şartlara uygun olarak hızla değişmektedir. Belirtmek gerekir ki karapara kavramı sadece hukuk değil ekonomi, uluslararası ilişkiler ve sosyoloji gibi alanlarla da yakından ilişkilidir.

Çalışmamızda öncelikle karapara kavramı, tarihi gelişmesi, çeşitleri ve yöntemleri incelendikten sonra konu ile ilgili temel uluslararası girişimler ele alınacak, başta mali hukuk sistemimiz olmak üzere Türk hukukuna yansımaları incelenecek, ceza hukuku ve hukukun diğer alt dallarıyla olan ilişkileri ise gerekli noktalarda ele alınacaktır. Diğer taraftan gerek karaparanın tanımı, gerek karapara ile mücadele etmek için oluşturulan ulusal birimler gerekse de faillere uygulanacak yaptırımlar konusunda bazı yabancı ülke uygulamaları da karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

1.BÖLÜM

KARAPARA KAVRAMI VE TARİHÇESİ

1.1. KARAPARANIN TANIMI

Karaparanın bir tanımını yapmak zor olsa da hukuki anlamda karaparayı, yasa dışı yollardan elde edilen yani bir suçtan¹ kaynaklanan para şeklinde tanımlayabiliriz. Bazı ülkelerde² ekonomik olarak kazanç sağlayan her türlü suçtan³ elde edilen gelir karapara olarak kabul edilmiştir. Bazı ülkelerde⁴ ve bizde ise ilgili kanununda tek tek sayılan öncü suçlardan elde edilen kazançlar karapara sayılmış bunun haricinde kalanlar karapara olarak kabul edilmemiştir. Bir kısım ülkeler ise öncü suçun belirlenmesinde iki yöntemin dışında üçüncü bir yöntem geliştirmiştir. Karma bir yöntem olan bu düzenlemede belli bir sürenin üstünde ceza öngörülen tüm suçlar karaparanın öncü suçu olarak kabul edilmiştir⁵.

Karaparanın bu hukuki anlamının haricinde ekonomik, ahlaki ve sosyal anlamda karapara kavramları ile de karşılaşırız. Ekonomik anlamda karapara kanunlar tarafından suç sayılan fiillerin haricinde ekonomik hayata yön veren kuralların ihlali neticesi elde edilen kazançlardır. Mesela vergi kaçakçılığı sonucunda elde edilen meblağ ekonomik anlamda karapara olmasına rağmen sadece bazı ülkelerde hukuki anlamda karapara olarak kabul edilmiştir. Sosyal anlamda karapara, doğrudan veya dolaylı olarak sosyal yaşama zarar veren her türlü faaliyetten elde edilen kazançtır. Ahlaki anlamda karapara ise ceza kanunlarında düzenlenmiş olsun

¹ Burada bahsedilen suç, ceza hukuku anlamında suçtur.

² Avustralya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Hong Kong, İrlanda, İtalya, İzlanda ve Norveç'i bu ülkeler örnek olarak gösterebiliriz. Kuntay Çelik- Selen Işıl Koçağra- Kadir Güler, "Karapara Aklama", *Masak*, Yayın No:1, Ankara, 2000, s.51-60.

³ Her türlü suçtan para kazanılmaz. Mesela uyuşturucu ticareti yapan kişi bundan bir kazanç sağlar ve uyuşturucu ticareti sonucunda elde ettiği para karapara olarak kabul edilir. Fakat uyuşturucu kullanma suçu parasal anlamda getirisi olmayan bir suçtur ve ortada failin eline geçen bir para olmayacağı için doğal olarak karaparadan da bahsedilemeyecektir.

⁴ ABD, Almanya, Danimarka, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Portekiz, Singapur ve Yunanistan bu gruptaki ülkelere örnek olarak verilebilir. Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.49-62.

⁵ Bu gruptaki ülkelere Avusturya, İngiltere, İspanya, İsviçre ve Yeni Zelanda örnek olarak verilebilir. *Idem*.

veya olmasın toplum nazarında suç sayılan her türlü hareket sonucu elde edilen kazançtır. Bu şekliyle en geniş anlamda karapara tanımı olduğu kabul edilmektedir⁶.

Bir ülkenin büyüme, enflasyon ve işsizlik gibi temel göstergelerinde değişiklik olmamasına rağmen o ülkeye karapara girişi olursa yerli para birimi aşırı değerlenir, uluslararası piyasalarda yerli malların fiyatı artar. Ayrıca karapara döviz olarak değil de yerli para birimi olarak ülkeye girerse üretimde bir artış olmadan yerli paranın miktarı artacağından enflasyon da artar. Öte yandan aklama sürecinde kullanılan finansal kurumların aktif ve pasif yapılarında meydana gelen ani değişiklikler bu kurumları iflasa kadar götürebilir⁷.

1.2. KARAPARA AKLAMA

1.2.1. Tanım

Karaparanın aklanmasına ilişkin pek çok tanım yapılmış olup içerik olarak çok büyük bir benzerlik görülür. Bu tanımların belli başlı olanları şunlardır⁸:

“Yasa dışı yollardan özellikle örgütlü suçlardan elde edilen kazançların yasal gelir olarak kabul ettirilebilmesi için mali sisteme sokularak nakit formundan kurtarılmasıdır.”

“Suçtan kaynaklanan gelirlere, yasa dışı yollardan elde edilen fonlara mali sistem içinde bir süreçten geçirmek suretiyle meşruluk kazandırılmasıdır.”

“Bazı fonların illegal, hileli kaynaklarını gizleyebilmek amacıyla bir dizi işlem den geçirilmesidir.”

“Yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin yasal yollardan elde edilmiş gibi gösterilmesi için yapılan tüm işlemlerdir.”

“Karaparanın kimliğinin değiştirilmesi suretiyle, meşruiyet kazandırılmasına yönelik işlemlerdir.”

⁶ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.6.

⁷ Ülker Mavral, “Karaparanın Sebep Olduğu Ekonomik Sorunlar”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:155, Ağustos, 2001, s.146-148; İbrahim Yumuşak, “Karaparanın Aklanması ile Mücadelenin Nedenleri ve Bu Konudaki Uluslararası Çabalar”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:229, Eylül, 2000, s.45.

⁸ Ergin Ergül, *Karaparanın Aklanması ve Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1998, s.1.

Bir başka tanım da “Karaparanın aklanması uyuşturucu madde ticareti gibi yasadışı faaliyetlerden sağlanan fonların gerçek kaynağının ve sahibinin gizlenmesi ve bu fonların kontrol altında tutularak çeşitli yöntemlerle yasal mali sistem içine sokulmasına yönelik bir süreç”⁹ tir.

1.2.2. Karapara Aklama Sebepleri

Örgütlü suçlarda çok büyük miktarlarda gelir elde edilmektedir. Elde edilen bu gelirler nakit formunda harcanacak veya başka bir şekilde tasarruf edilecek olursa yetkililerin dikkatini çekecektir. Zira kredi kartı ve benzeri araçların kullanılması sebebiyle nakit kullanımı giderek azalmaktadır. Nakit işlemlerinin gerek miktar olarak gerekse de kapladığı hacim olarak büyük miktarda olmasından dolayı parayı kullanamayan¹⁰ kişiler aklamaya yönelecek, parayı nakit formundan kurtararak üzerinde tasarruf edebilecekleri başka bir ekonomik değere dönüştürmek isteyeceklerdir¹¹. Zira karaparaya sahip olan kişiler üç şeye ihtiyaç duyarlar¹²:

1-Kazançlarının ve ekonomik değere sahip olan mal varlıklarının orjinini gizlemek¹³ zorundadırlar.

2-Servetleri üzerindeki kontrolü mutlaka devam ettirmeleri gerekir.

3-Kazanç şeklini değiştirmeleri gerekir.

Karapara aklama faaliyetleri suç örgütlerinin büyümesine paralel olarak artmıştır. Öyle ki dünyanın üçüncü büyük sektörü olarak gösterilmektedir¹⁴.

⁹ Ülker Mavral, “Karapara, Karaparanın Aklanması ve Aklanma Süreci”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:128, Mayıs, 1999, s.87 ve yollamasıyla Adalet Demirçelik, “ Mali Piyasaların Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanımının Önlenmesine Yönelik Çalışmalar ve Türkiye’ye İlişkin Değerlendirmeler” Araştırma Raporu, *Sermaye Piyasası Kurulu*, Ankara, Mayıs 1993, s.2.

¹⁰ Ünlü kokain kaçakçısı Escobar, 400 milyon \$ nakit parayı New York’da bulunan evinin bodrumuna saklamış, aklamaya fırsat bulamadan bodrumu su basması üzerine paralar çürümüştür. Yıldırım Akar, “Karaparanın Aklanması”, *SPK Yayınları*, Yayın No:20, Ankara, 1997, s.68.

¹¹ Mustafa Taşkın, “Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ve Karapara İlişkisi”, *Adalet Dergisi*, Sayı:11, Nisan 2002, s.267.

¹² Gilmore,op.cit., s.38.

¹³ Meşru veya gayri meşru kazançları hükümetlerden gizlemenin uzun bir tarihi vardır. 3000 yıldan daha uzun bir süre önce Çin’li tüccarlar servetlerinin yöneticiler tarafından zorla alınmasını önlemek için bugünkü metotlara çok benzeyen parayı taşınabilir mal varlıklarına dönüştürme, yatırım yoluyla dışarı kaçırma veya şişirilmiş rakamlarla ticaret yapma gibi metotlar kullanmışlardır. Miriam Wasserman, “Dirty Money”, *Regional Review*, Vol.12 (2002), s.15.

¹⁴ *Ibid.*

Uluslararası Para Fonu'nun hesaplamalarına göre aklanan karapara toplamı tüm dünyada elde edilen yurt içi gayri safi hasılabın yüzde ikisi ile beşi arasında değişmektedir. Bu oran 1996 yılı itibariyle 590 milyar ile 1.5. trilyon ABD Dolarına tekabül etmektedir.

1.3. KARAPARANIN TARİHÇESİ

İşlenen pek çok suçun temelinde yatan amaç ekonomik çıkar sağlamadır. Suç sonucu elde edilen gelirler doğal olarak fail tarafından harcanmak istenecektir. Ama bu durum suçun ve suçlunun ortaya çıkarılması riskini taşır. Bunu önlemek için suçlular yasadışı yollardan elde ettikleri geliri herhangi bir şüphe uyandırmadan ekonomiye sokmak zorunda kalmaktadır. Çok eski çağlardan bu yana, gayri meşru yollardan elde edilen gelirlerin devletten saklanılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulmaktadır.

Tarihi kayıtlarda Asur'lu tüccarların Anadolu'ya ihraç edilecek malların vergilerinden kurtulmak için sahte beyanda buldukları belirtilir. Yine orta çağda kilise hukukunun faiz yasağından kurtulmak isteyen tefeciler kambiyo fiyatlarını faizi de kapsayacak derecede şişirmekteydi. Faiz yasağını dolanmak isteyenlerin başvurduğu bir başka yöntem de borçlu ve alacaklının borcun vadesinde ödenmemesi noktasında önceden anlaşarak faiz gelirini cezai şarttan elde edilmiş bir gelir kılıfına bürümeydi. Öte yandan Avrupalı ticaret gemilerine saldıran korsanlar elde ettikleri ganimeti Akdeniz şehir devletlerinde harcıyorlar, korsanlığı bırakmak istedikleri zaman da yine bu şehir devletlerine yerleşiyorlardı. Korsanların ganimetleri büyük bir gelir kaynağı olduğundan söz konusu şehirler arasında rekabet bile başlamıştı¹⁵.

Karapara aklama teriminin İngilizce karşılığı "money laundering"tir. "Laundering" tabirinin karşılığı "çamaşır yıkama" dır. Kökeni hakkında değişik iddialar olsa da en çok kabul göreni Al Copone'un yasa dışı yollardan elde ettiği parayı yine

¹⁵ Nitekim korsanlarla mücadele etmekte olan İngiltere 1612 yılında mesleğini terkederek korsanlara hem tam bir af hem de malvarlıklarını muhafaza hakkı tanımıştır. Şehir devletlerinin pozisyonu bu günkü off-shore merkezlerini, 1612 yılında çıkarılan söz konusu af ise günümüzde modern devletler ile uyuşturucu tacirleri arasındaki pazarlıkları anımsatmaktadır. Ergin Ergül, "Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu", *Yargı Yayınevi*, Ankara, 2001, s.2-5.

kendisine ait olan çamaşırhaneler zincirinin gelirlerine ilave ederek defter kayıtlarına geçirdiği, böylelikle paralarını akladığıdır. Başka bir iddia ise karapara aklama işleminin çamaşır yıkamaya benzetildiğinden dolayı bu ismi aldığıdır¹⁶.

“Money Laundering” kamuoyunda ilk defa Amerikan basını tarafından “Watergate” skandalında kullanılmıştır. Ancak yaygın olarak kullanılması uyuşturucu ticaretinin dünya çapında patlaması ve uyuşturucu tacirlerinin elde ettiği gelirlerin çok büyük boyutlara varması ile olmuştur. Karapara ile mücadele uyuşturucu ile savaşa paralel sürmüştür. Doğu Bloku’nun dağılmasının ardından sınırlardan geçişlerin kolaylaşması, bankacılık teknolojisinin hızla gelişmesi ve Rus mafyasının sahneye çıkması karapara ile mücadeleye hız kazandırmıştır. Nihayet, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD, kara para ile mücadeleyi terörizmle mücadele kapsamında değerlendirmeye başlamıştır.

1.4. KARAPARA İLE KAYITDIŞI EKONOMİ KAVRAMI ARASINDAKİ FARKLAR

Kayıtdışı ekonomi “ekonomiyi düzenleyen yasalara ve yönetmeliklere aykırı olarak gerçekleştirilen, belgeye bağlanmamış-kanuni defterlere işlenmemiş- ekonomik işlemler¹⁷”dir.

Kayıtdışı ekonomi ile ilgili diğer bir tanım ise “geleneksel ölçüm teknikleri ile ölçülemeyen, resmi makamlara yansımamış ve belli bir çıkar karşılığında mal veya hizmet olarak sunulan faaliyetlerin tümünü kapsar. Çok boyutlu ve değişik faaliyetleri kapsayan bu olgu yasalara aykırı olabileceği gibi yasal faaliyetleri de içerebilir. Kayıtdışı ekonomi faaliyetleri, enformel ve suç ekonomisi olmak üzere iki ayrı faaliyet alanını içerir”¹⁸.

¹⁶ Ergül, op.cit., s.6 ; Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.6 .

¹⁷ Osman Altuğ, “Kayıtdışı Ekonomi”, İkinci Baskı, *Türkmen Kitabevi*, İstanbul, 1999, s.3.

¹⁸ Mavral, Karapara Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi ve Türkiye’ye Yansımaları, Vergi Denetmenleri Derneği Yayınları, Ankara, 2001, s.170 ve yollamasıyla Ahmet Fazıl Özsoylu, “Suç Ekonomisi ve Mafya”, *Ekonomik Forum*, TOBB Yayını, 15 Kasım 1998, s.12-13.

Görüldüğü gibi kayıtdışı ekonomi kavramı geniş anlamıyla karaparayı da kapsamakta fakat ondan daha geniş bir anlam içermektedir.

Geniş anlamıyla kayıtdışı ekonomi içinde iki tür faaliyet vardır. Bunlardan birincisi enformel ekonomi olarak da tanımlanan ve esas olarak yasal olmasına rağmen özellikle vergiden ve sosyal güvenlik ödemelerinden kaçınma amacı ile belgelere yansıtılmamış olan faaliyetler grubudur. Kayıtdışı ekonomiyi oluşturan ikinci grup faaliyetler ise ceza yasalarının ihlali sonucunu doğuran yasadışı faaliyetlerdir ve bu faaliyetlerden elde edilen kazançlar karapara olarak değerlendirilir¹⁹.

Çalışmamızın bundan sonraki kısmında kayıtdışı ekonomiyi dar anlamıyla yani sadece enformel faaliyetleri kapsayacak şekilde ele alacağız. Bu anlamıyla kayıtdışı ekonomiye konu değerlere “gri para”²⁰ da denmektedir.

Enformel ekonomi ile karapara ekonomisi arasındaki belli başlı farklar şunlardır²¹:

1.Enformel ekonomi içinde değerlendirilen ticari faaliyetlerin hepsi yasaldir. Karapara ekonomisi içinde sayılan faaliyetler ise suçtur.

¹⁹ Başka bir tür sınıflandırmada ise kayıtdışı ekonomi başlıca dört sektöre ayrılmaktadır.

1. Hane Halkı Sektörü: Üretilen mal ve hizmetlerin yine bu sektör tarafından dağıtıldığı ve tüketildiği üretim modelidir. Diğerlerinden ayırt edici özelliği üretimin ticari faaliyete konu olmamasından dolayı fiyatlandırmanın yapılamamasıdır. Ev hanımlarının yaptıkları üretim buna örnektir. Verilebilen başka bir örnek de gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde kırsal kesimde yürütülen faaliyetlerdir.
2. Belge, Kayıt Düzeni Olmayan Sektör: Üretilen mal ve hizmetler başkalarına nihai yada ara malı olarak sunulur. Hane halkı sektöründen bu noktada ayrılırlar. Yani bu grupta piyasa işlemleri vardır. Gerek üretim gerek dağıtım tamamen yasaldir fakat belge ve kayıt düzeni olmadığından dolayı kayıtdışıdır. İşportacılar ve küçük ölçekli işletmeler örnek oladık verilebilir.
3. Düzenlemelere Uymayan Sektör: Üretim yasaldir ancak dağıtım aşamasında vergi ödememek, sosyal güvenlik primlerini yatırmamak gibi amaçlarla yasadışı işler yapılır. Mesela işçiler kayıtdışı çalıştırılır.
4. Suç Sektörü: Hem üretim hem de dağıtım aşaması yasadışıdır. Akar, op.cit, s.810 .

²⁰ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.13; Ancak “gri para” terimi, kaynağı suç olmakla beraber karapara aklamının öncül suçu olarak kabul edilmemiş faaliyetlerin ürünü olan kazançlar için de kullanılmaktadır. Ergül, op.cit., s.1 ; Akar, op.cit., s.11.

²¹ Mavral, op.cit, s.177-178; Hayrettin Gümüşkaya, “Karapara Kavramı ve Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:115, Nisan, 1998, s.68-69.

2.Kayıtdışı faaliyetin tespiti halinde sadece vergi cezaları uygulanır. Halbuki kara paranın tespiti halinde vergi cezalarına ilave olarak hürriyeti bağlayıcı cezalar, para cezaları ve karaparanın müsaderesi söz konusu olur.

3.Enformel faaliyetlerin aksine karaparanın aklanmak için resmi işlemlere tabi tutulması gerekmektedir. Ekonomik faaliyetlerini kayıtdışı tutanların amacı vergiden kaçınmak olduğu halde karapara sahipleri yasa dışı kazançlarının vergilerini aklanma karşılığında ödemeye razıdırlar. Çünkü bu şekilde illegal gelirlerinin aklandığı tescil edilecektir.

4.Devletin kayıtdışı ekonomi ile mücadelesindeki amaç vergi gelirlerini arttırmaktır. Halbuki kara para ile mücadelesinde ise öncül suçların işlenmesinin önüne geçmek, organize örgütleri çökertmektir. Bundan dolayı kayıtdışı ekonomi ile mücadelede vergi idaresi ön planda görülürken karapara ile mücadelede kolluk kuvvetleri öncelikli olarak sorumludur.

5.Kayıtdışı ekonomi içindeki faaliyetlerin milli gelirin hesaplanmasında dikkate alınması gerekir. Halbuki karapara elde etmek için gerçekleştirilen iş ve faaliyetlerin milli gelirin hesaplanmasında dikkate alınması mümkün değildir.

Yasal faaliyetler sonucu elde edilmesine rağmen kayıt dışı tutulan kazançlar ve bunların tekrar ekonomik sisteme sokulması ile elde edilen kazançlar ülkemizde karapara olarak kabul edilmemektedir²².

²² Gümüşkaya, op.cit, s.65.

2.BÖLÜM KARAPARA AKLAMA AŞAMALARI VE YÖNTEMLERİ

2.1. KARAPARA AKLAMA AŞAMALARI

Yaygın görüş²³, karapara aklamayı üç aşamalı olarak ele alır:

1. Yerleştirme aşaması,
2. Ayırıştırma aşaması,
3. Bütünleştirme aşaması.

2.1.1. Yerleştirme Aşaması (Plasman - Placement)

Karaparanın nakit formundan kurtarılarak ekonomik ve mali sistem içine sokulmaya çalışıldığı aşamadır.

Nakit olarak elde tutulan çok büyük miktardaki paralar yetkililerin dikkatini çekebilir. Bu durumdan rahatsız olan aklayıcıların yerleştirme aşamasında başvurdukları belli başlı yöntemler şunlardır²⁴:

- a)Nakit parayı fiziki olarak yurtdışına çıkarmak,
- b)Parayı küçük tutarlara bölerek ülke içindeki çeşitli bankalara, değişik kişiler adına açılmış hesaplara yatırmak,
- c)Gayrimenkul, mücevher, sanat eseri, hisse senedi, tahvil, bono gibi mali araçlar satın almak,
- d)Nakit parayı kumarhanelerden, turizmden, ithalat veya ihracattan elde edilmiş gelir gibi göstermek.

Pek çok ülkenin mevzuatlarında düzenlenmiş olan nakit işlem bildirim ve şüpheli işlem bildiriminden dolayı yerleştirme aşaması aklayıcılar için en zor aşama

²³ BM tarafından fonların suç kaynağından ayrılması, suç delillerinin gizlenmesi ve menşei gizlenen paraların sahiplerine geri dönmesi olarak başka bir tarif yapılmışsa da genel kabul gören tarif, FATF uzmanlarınca benimsenen ve bizim de yukarıda açıklamaya çalışacağımız tariftir. Ergül, op.cit., s.7.

²⁴ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit, s.66-67.

olarak kabul edilir. Fakat suçtan elde edilen gelir nakit para değil de başka bir ekonomik araçsa bu aşamaya gerek kalmadan ikinci ve üçüncü aşamalara geçilir²⁵.

2.1.2. Ayrıştırma Aşaması (Layering)

Yerleştirme aşamasının amacı parayı nakit formundan kurtarmaktır. Bu aşamada ise nakit formundan kurtarılan paraların mümkün olduğunca kaynağından uzaklaştırılması hedeflenir. Böylelikle hem suçun hem de paranın sahibi olan suçlunun ortaya çıkartılması önlenir.

İlk aşamada ekonomik ve mali sisteme sokulan para ikinci aşama olan ayrıştırma aşamasında mümkün olabildiğince çok ve karmaşık işleme tabi tutulur, bankalar ve hatta ülkeler arasında hızlı bir trafik başlar. Bu aşamada en çok başvurulan ve en etkili olan yöntem fonların elektronik yollarla transferidir²⁶.

2.1.3. Bütünleştirme Aşaması (Integration)

Kaynağından uzaklaştırılan kara para tekrar ayrıldığı ülkenin mali sistemine sokulur. Bu aşamada artık para aklanmıştır ve paranın kaynağına ilişkin olarak verilebilecek bir cevap vardır. Yetkililerin cevaplara karşı inceleme hakları vardır. Ancak aklayıcı bu üç aşamayı başarılı bir şekilde gerçekleştirmişse yetkililerin incelemeleri genellikle işe yaramamaktadır. Çünkü aklama işlemi çok karışık bir şekilde yapılmışsa inceleme uzun zaman alır. Ayrıca incelemeyi zorlaştıran bir başka etken de para ülke dışına çıkarılmışsa yabancı ülkenin işbirliğinde isteksiz davranmasıdır. Özellikle off-shore merkezleri bu işbirliğine kolay kolay yanaşmamaktadır. Bu durumda inceleme tamamlanamaz.

²⁵ *Idem*; Ergül, op.cit, s.9.

²⁶ Gilmore, op.cit., s.42.

2.2. KARAPARA AKLAMA YÖNTEMLERİ

Karapara aklama yöntemleri çok çeşitli, karmaşık ve zekicedir²⁷.

2.2.1. Paraların Fiziken Ülke Dışına Çıkarılması

Aklanmak istenen paralar, menşe ülkeden bir başka ülkeye aktarılır. Bu transferler kuryeler aracılığı ile yapılmakta olup para fiziken ülke dışına çıkarılacağı için finans kurumları veya elektronik yollar kullanılmaz²⁸.

Yasadışı gelirlerin bir başka ülkeye kaçırılmak istenmesinin sebebi, genellikle kaynak ülke mevzuatında sıkı düzenlemelerin olmasıdır²⁹. Karaparaya ilişkin denetimin daha az olduğu veya aklamaya yönelik işbirliğine daha sıcak yaklaşan ülkeler “yerleştirme” aşaması için çekim merkezi olmaktadır.

Nakit halinde yurtdışına çıkarılan paralar plasman aşaması tamamlandıktan sonra bir dizi işleme tabi tutulup menşe ülkeye veya bir başka ülkeye aktarılabilir.

2.2.2. Şirinler Yöntemi

Bazı ülke mevzuatları, belirli bir miktarın üzerinde yapılan nakit işlemlerin yetkili mercilere bildirilmesi yükümlülüğü getirmiştir. Bildirim yükümlülüğünden kurtulmak isteyenler çok sayıda kişiye, belirlenen limitin altında işlem yaptırmaktadırlar. Mesela A.B.D. mevzuatı bankalara 10.000 doları aşan tüm nakit işlemlerin bildirilmesi yükümlülüğünü getirmiştir. Banka aracılığı ile 90.000 dolarlık işlem yapmak fakat bildirim yükümlülüğünden rahatsız olan bir kişi sahip olduğu bu parayı 10.000 doların altında bir rakama böler ve farklı kişileri kullanarak istediği işlemi

²⁷ William C. Gilmore, “Dirty Money: The Evolution of Money Laundering Countermeasures”, *Council of Europe Publishing*, Strasbourg, 1999, s.1.

²⁸ En eski teknik olarak nitelenen bu yöntemde para transferi için kuryeler elbiselerinin altına para ceketi giymekten özel uçak kullanmaya kadar değişik yollara başvurmaktadırlar. Ergül, op.cit., s.2627.

²⁹ Belirtmek gerekir ki kara para aklamanın dışında başka nedenlerle de fonlar bu şekilde yurtdışına çıkarılmaktadır. Özellikle eski Doğu Avrupa ülkeleri ve bağımsızlığını yeni kazanan Türk Cumhuriyetlerinde bankacılık sisteminin yerine oturmamış olması ve bankalarca yüzde 30'lara varan komisyon alınması, bu ülkelere ihracat yapan ve ihracat gelirlerini kendi ülkesine getirmek isteyen bazı işadamlarını bu yöntemi kullanmaya zorlamaktadır. Çelik Koçağra- Güler, op.cit, s.90.

yaptırır³⁰. Bu kadar çok parçaya bölünmüş bir miktarı, bu kadar çok yara yatırabilmek için “şirinler” adlı çizgi filmdeki gibi küçük insanlar ordusuna ihtiyaç hissedileceğinden Florida’ lı yatırımcılar bu işi yapanlara “şirin” adını takmışlardır³¹.

Şirinler yönteminde aynı bankanın farklı şubeleri kullanılabileceği gibi farklı bankalarda kullanılabilir³².

2.2.3. Parçalama Yöntemi

Bildirim yükümlülüğünden kurtulmak isteyen kişilerin kullandığı bir başka yöntemde parçalama yöntemidir. Şirinler yönteminde olduğu gibi elde tutulan fonlar mevzuatta bildirilen limitin altında parçalara bölünür fakat burada işlemi yapan kişilerin çokluğu değil işlem çokluğu vardır. Yani çok sayıda işlem yapılarak büyük miktarda paralar mali sisteme sokulmaktadır³³.

2.2.4. Nakit Para Kullanan İşyerlerinden Faydalanmak (Göstermelik Şirketler)

Bu yöntemde lokantalar, hamburger veya pizza satan işletmeler, benzin istasyonları, süper marketler, araba yıkama yerleri gibi nakit paranın sıkça kullanıldığı işyerlerine ihtiyaç duyulur. Zira bazı ülkelerde bu tip işyerlerinin muhasebe denetimini yapmak zordur. Ayrıca ne kadar mal ve hizmetin satıldığının tespiti de son derece güçtür. Yasa dışı yollarla elde edilen gelirler bu işyerlerinin geliri gibi gösterilerek mali sisteme sokulur³⁴.

2.2.5. Paravan-Hayali Şirketler Kullanmak

Yukarda anlattığımız göstermelik şirketlerin yasal bir faaliyeti ve işyeri

³⁰ Fon sahibi bu durumda sadece nakit işlem bildiriminden kurtulur, “şüpheli işlem bildirimini” nden kurtulmaz. Çünkü şüpheli işlem bildiriminde belli bir meblağ sınırlaması yoktur. *Idem*. Konu “Bildirim Yükümlülüğü” başlığı altında daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

³¹ Ergül, op.cit., s.28.

³² Gilmore, op.cit., s.39-40; Mavral, op.cit, s.62.

³³ 29 milyon dolarlık bir tutar 600’er dolarlık 40.000’den fazla işlem yapmak suretiyle Ekvator’a transfer edilmiştir. Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.76; Bir başka örnekte de 1.038.354 ABD Doları 3 yıl içerisinde 3 farklı mali kurum kullanılarak transfer edilmiştir. MASAK, Kara Para Aklama Tipolojileri, *Masak Yayınları*, Yayın No:7, Ankara, 2000, s..98 .

³⁴ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.79.

olmasına karşın paravan şirketler kağıt üzerinde olan işletmelerdir. Genellikle sır saklama yükümlülüğünün çok yoğun olarak uygulandığı sınır ötesi merkezlerde kurulurlar. Ayrıştırma aşamasında fonlar bu şirketler üzerinden transfer edilir.

Paravan şirketler çok karlı bir işletme gibi gösterilebilir ve kasaya karapara konarak vergisi ödenir. Diğer bir yöntem ise bu şirketlerin kullanılarak kar oranı düşük veya yüksek yatırımlar yapılmasıdır. Daha sonra yapılan bilinçli spekülasyonlar sonunda bunlar değerlendirilmiş ve şirket kar etmiş gözükür. Bir önceki örnekte olduğu gibi burada da söz konusu karın vergisi ödenir³⁵.

2.2.6. Kumarhaneler ve Oyun Salonları

Karapara aklamada en çok kullanılan yöntemlerden biri de kumarhanelerdir. Bunun nedeni nakit paranın buralarda oldukça yoğun olarak kullanılmasıdır.

Aklanmak istenen fonların nakdi paradan kaydi paraya dönüştürülmesi sırasında (yerleştirme aşaması) kullanılırlar. Nakit parayla kumarhane fişi satın alınır, daha sonra kumarhane çekleri ile ödeme talep edilir. O kumarhanenin farklı ülkelerde şubeleri olabilir. Bu durumda aklayıcı diğer ülkeye giderek ödemeyi buradan çek halinde yapılmasını ister, böylelikle işlemi biraz daha karışık hale getirir³⁶.

Kumarhanelerin karapara aklamada kullanıldığı bir başka durumda aklayıcının kumarhane sahibi ile işbirliği yaparak kanundışı gelirin kumar geliri olarak gösterilmesidir³⁷.

Kumarhanelerin dışında loto, at yarışı gibi talih oyunları organizasyonları da aklamada kullanılmaktadır. Bu tür aklamalarda genellikle iki farklı metod kullanılır. Bunlardan birincisinde aklayıcı, kazanan biletleri yasal zilyetlerinden satın alır. Daha

³⁵ *Ibid*, s.80.

³⁶ MASAK, op.cit., s.30.

³⁷ Kumarhaneler için de bildirim yükümlülüğü söz konusudur. Bu yükümlülüğü aşmak için karapara, parçalama yöntemi ile bildirim yükümlülüğünün altındaki miktarlar tutarında fişlere çevrilebilir veya gazino sahibi ile anlaşarak bildirim limitinin üstündeki nakdin bir defada yatırılması söz konusu olabilir. Çelik- Koçağra- Güler, op.cit, s.89.

sonra bunları paraya dönüştürerek gelirinin kaynağı olarak şans oyununu gösterir. Aklayıcıların kullandığı ikinci yöntem ise aklanacak parayla fiili olarak talih oyunları oynamasıdır³⁸.

2.2.7. Sahte veya Yanıltıcı Fatura Kullanmak (Hayali İhracat-İthalat)

Hayali ihracat-ithalat işlemlerine bazen para kazanmak bazen de karapara aklamak için başvurulabilir. Yurt dışında bulunan karaparayı ülkeye getirmek isteyen kişi, ihraç ettiği malın bedelini olduğundan daha fazla gösterir veya hiç ihracat yapmadan mal ihraç etmiş gibi fatura düzenler. Bu şekilde karapara ihracat bedeli olarak yurda sokulur.

Eğer karaparayı ülke dışına çıkarmak isterse sahte veya yanıltıcı faturalarla ithalat gerçekleştirmiş gibi söz konusu yasa dışı geliri ithalat bedeli olarak transfer eder. Yurt dışındaki muhatap şirket gerçek veya hayali olabilir.

2.2.8. Döviz Büroları

Nakit ağırlıklı çalıştığı için aklayıcılar tarafından sık kullanılan döviz bürolarında eldeki parayı aklamamanın bir yolu küçük banknotları büyük birimlere veya eldeki paralar başka bir para birimine çevirmektir³⁹. Diğer bir yol ise döviz bürolarından nakit karşılığında seyahat çekleri, euro çek, kişisel çek gibi bazı mali araçlar satın alınmasıdır. Hatta bazı ülkelerde döviz büroları fon transferi dahi yapabilmektedir.

Döviz bürolarının karapara aklamada kullanılabileceği bir başka yöntem ise suçlularla işbirliği yaparak kendi adlarına açtırdıkları hesaba suçludan aldıkları karaparayı yatırmaları, daha sonra bu parayı başka hesaplara transfer etmeleridir⁴⁰.

³⁸ MASAK, op.cit., s.31.

³⁹ Mesela İtalyan mafyası, büyük miktarlardaki paraların değiştirilmesi kuşku uyandıracığı için normal kurun %30 altında paralarını dövize çevirmektedir. Mavral, op.cit., s.71.

⁴⁰ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.81.

Döviz bürolarının aklayıcılar tarafından tercih edilmelerinin sebebi kurulmalarının kolay, denetimlerinin zayıf olması ve bazı ülkelerde bankalarca uygulamaya konulan ihtiyat kurallarının bu bürolarda olmamasıdır. Bu nedenlerle geniş çaplı döviz işlemleri bankalardan döviz bürolarına doğru kaymaktadır⁴¹.

2.2.9. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan -Back)

Aklayıcı, off-shore merkezlerinde faaliyet gösteren finans kurumlarından birine aklamak istediği karaparayı ulaştırır. Daha sonra kendi ülkesindeki bir bankaya başvurur ve off-shore merkezindeki hesabını teminat olarak göstererek kredi alır ve bu krediyle yatırım yapar. Vadesi geldiğinde ise krediyi ödemez, bunun üzerine alacaklı banka, off-shore merkezindeki hesapta bulunan ve teminat olarak gösterilen parayı haczeder.

2.2.10. On-line Bankacılık

On-line bankacılık kavramı müşterilerin telefon, ATM veya internet vasıtasıyla finansal servislere ulaşması olarak tanımlanabilir⁴². Bu kavram içinde karapara aklama yönünden üzerinde en fazla durulması gereken ulusal sınırları ortadan kaldıran internet bankacılığıdır⁴³.

Fatura ödemesi, borç kartı, ATM ve kredi kartı işlemleri, on-line havale ve nakit para çekme gibi işlemleri sunan internet bankacılığı karapara aklayıcıları için çok avantajlıdır. Hız, mesafe, günlük elektronik fon transferlerinin muazzam büyüklüğe ulaşması ve anonimleşmesi karşısında yapılan işlemler çok rahat bir şekilde gözden kaçırılmaktadır. Bu haliyle arkasında en az iz bırakan yöntem olma özelliğine sahiptir⁴⁴. Ayrıca klasik bankacılıktan farklı olarak burada müşteri ile banka doğrudan karşı karşıya gelmemektedir. Bu nedenle internette bağlantıyı kuran kişinin kimliğini

⁴¹ MASAK, op.cit., s.22-23.

⁴² Ayrıca internet bankacılığı ile ilgili olarak da eğer sadece internette faaliyet gösteren bir banka söz konusu ise "tam" internet bankası kavramı kullanılmaktadır.*ibid*, s.116-117.

⁴³ "Büyük Bir Bebek" olarak nitelenen internet bankacılığının işlem hacmi 2001 yılı itibarıyla dünya genelinde yaklaşık olarak 16 trilyon \$'dır. Richard C. Morais, "Private Banking: R.I.P.", *Forbes*, Vol.168 (2001), s.80.

⁴⁴ Gilmore, op.cit., s.42.

doğrulatma imkanı yoktur. Ayrıca dolaylı olarak bankayla ilişki kurulmasının bir başka sonucu da müşterinin yaptığı işlemlere karşı banka personeli müdahale edememektedir. Bu sakıncalardan ötürü on-line bankacılıkla ilgili olarak uzmanlar tarafından şu öneriler getirilmektedir⁴⁵:

1-Yürürlükteki kimlik tespiti yükümlülükleri takviye edilmelidir.

2-Mali kurumlar için müşterilerini gerçekten tanımaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

3-Standartlar konusunda ülkeler arasında birlik sağlanmalıdır.

4-Şüphenin ortaya çıkmasını ve müşterilerin doğrulanmasını sağlayacak yeni bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

5-On-line bankacılıkta işlemler tür veya meblağ ile sınırlandırılmalıdır.

6-On-line işlemler sadece geleneksel yolla açılmış hesaplarla sınırlandırılmalıdır.

7-Lisansız olmayan mali kurumlar ilgili ülkelerde on-line hizmetler sunmamalıdır.

2.2.11. Elektronik Para (E-cash)

E-cash, internet üzerinden yapılan alışverişlerde klasik paranın yerini alan bir nevi elektronik paradır.

Bu sistemde müşteri (e-cash alıcısı), hizmet sağlayıcıdan fon satın almaktadır. Bu fonları internetteki bir hesapta veya kendi bilgisayarında saklayan müşteri, internet üzerinden bir mal veya hizmet satın aldığı anda e-cash değeri mal veya hizmeti satanın e-cash hesabına aktarılmaktadır. Daha sonra banka tarafından satıcının düzenli banka hesabına yatırılır. Görüldüğü gibi sadece elektronik paranın alındığı ilk aşamada ve satıcının hesabına havalenin yapıldığı son aşamada bankalar kullanılmakta olup ara işlemlerin izlenme imkanı yoktur⁴⁶.

⁴⁵ MASAK, op.cit., s.120-121.

⁴⁶ *Ibid*, s.74.

2.2.12. Smart Kartlar

E-cash'de olduğu gibi smart kart sahibi finans kuruluşundan elektronik para satın almaktadır. Yalnız burada e-cash, bilgisayarda değil smart kartta muhafaza edilmektedir.

Pek çok ülkede henüz prototip aşamasında olan smart kartların ilerde karapara aklamada kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

2.2.13. Alternatif Havale Sistemleri

Alternatif havale sistemleri, resmi bankacılık faaliyetlerinin dışında gelişen ve parayı nakit hareketi olmaksızın transfer eden sistemlerdir. Üzerinde uzlaşılan bir tanımlı olmamakla beraber aynı etnik, tarihi ve kültürel kökten gelmek gibi bazı temel karakteristik özellikleri vardır.

Alternatif havale sistemlerini kullanarak para transfer etmek, bankaları kullanmaya göre daha ucuzdur. Ayrıca daha az bürokrasi vardır. Bir diğer avantajı ise kullanıcıya gizlilik sağlamaktadır. Bu nedenlerle gerek meşru gerekse gayri meşru yollardan elde edilen paraların transferinde tercih edilen bir yoldur. Göç olaylarının artmasıyla kullanılma alanı ve sıklığı artan bu sistemler başlıca iki gruba ayrılır⁴⁷:

2.2.13.1. Hawala / Hundi Sistemi

Hawala sistemi Hindistan kaynaklı olup terim, Hindu dilinde, Arapça'da ve Urdu'cada "güven" veya "referans" anlamına gelir. Hawala bankerleri genelde köklü ailelerin veya klanların üyesidirler ve normal işlerinin yanında hawala faaliyetlerini sürdürürler. Hindistan'da kanunen yasaklanmış olmasına rağmen para transferlerinde ekonominin %50'sinden fazlası bu sistemi kullanır⁴⁸.

Hawala bankerleri birbirlerinin muhabir bankaları gibi çalışırlar. Para transfer etmek isteyen kişi bir hawala bankerıyla temasa geçerek parasını teslim eder. Bu banker

⁴⁷ *Ibid*, s.122.

⁴⁸ *Ibid*, 124; Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.83.

paranın gideceği yerdeki hawala bankerini arar ve parayı alacak kişiye ödemedede bulunmasını ister. Bu şekilde para transfer edilir.

Hawala bankerlerinin karşılıklı hesapları arasındaki denge bozulduğu zaman borçlu olan taraf hesabını karşılıklı havaleler, ticari fatura kullanma, altın ve değerli taş kaçakçılığı, geleneksel bankacılık sistemi veya nakdin fiziksel transferi aracılığıyla kapatır⁴⁹.

Bu sistem ortaya çıkartılması son derece güç olan bir sistemdir. Zira hawala bankerleri arasındaki etnik ve kültürel birlik birbirlerini ele vermeye engel teşkil ettiği gibi yaptıkları işlemle ilgili herhangi bir kayıt da tutmamaktadırlar. Ayrıca havale emri verirken genellikle şifreli konuşmayı tercih etmektedirler. Fakat buna rağmen gerek aralarındaki hesabı kapatmak gerekse de farklı para birimlerinin farklı ülkelerdeki kur farklılıklarından yararlanarak arbitraj geliri elde etmek için klasik bankacılık sistemini kullanmak zorunda kalacakları, bu durumun sistemin zayıf yönünü teşkil ettiği ve iyi eğitilmiş banka personellerinin hawalayı ortaya çıkartabilecekleri ileri sürülmektedir⁵⁰.

2.2.13.2. Çin / Doğu Asya Sistemleri

Hawala sistemine çok benzeyen bu sistemin bir ayağını ödeme talimatını verecek acente, diğer ayağını ise acentenin ilişkide olduğu bir şirket oluşturur.

Parasını transfer etmek isteyen kişi acentenin banka hesabına parayı yatırır ve sonra acenteye paranın gideceği kişi yada banka hesabı hakkında bilgi verir. Bunun üzerine acente paranın varacağı yerdeki şirketi arayarak paranın gideceği kişi yada hesaba ödeme yapmasını ister.

Acenteler, havale maliyetlerinin üzerine belli bir kar marjı koyarak çalışırlar. Karşılıklı olarak çalışan acentelerin hesapları arasında bir dengesizlik söz konusu olursa aradaki fark düşük maliyetli uluslar arası transferlerle veya kurye kullanılarak

⁴⁹ MASAK, op.cit., s.125.

⁵⁰ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.88.

giderilir⁵¹.

2.2.14. Altın Piyasasının Kullanılması

Karapara aklamada sıkça kullanılan bir başka yöntemde altın ticaretidir. Yasadışı yollardan elde edilen gelirler ile altın satın alınarak satılacağı yere ihraç edilir. Eğer ilgili ülke mevzuatında altın ticareti için de bildirim yükümlülüğü öngörülmüş ise bundan kaçınmak için parçalama yöntemi kullanılarak limitin altında kalan miktarlarda işlemler yapılır. Böylece karaparaya altın ticaretinden elde edilmiş gelir görüntüsü verilir.

Hawala sisteminde de altın önemli bir rol oynar. Her ne kadar hawala işlemleri altın olmadan yapılabilirse de Güney Asya'da gerek tarihi, kültürel ve dini nedenlerle gerekse kendi ülke paralarına duydukları güvensizlik neticesinde para transferlerini içeren işlemlerin çoğunda altın kullanılır⁵².

2.2.15. Off-Shore (Kıyı Bankaları) Merkezleri

2.2.15.1. Genel Olarak

Vergi cennetleri olarak da bilinen off-shore merkezleri bankalara ve şirketlere, gerek kuruluş aşamasında gerekse de faaliyetleri sırasında mali ve hukuki pek çok avantaj sağlar ve bundan dolayı sermaye hareketlerini kendine çeker.

Kıyı bankacılığı “Ülke dışından sağlanan fonların ülke dışında veya koşullara göre ülke içinde kullandırılması, uluslararası devletsiz paraların fon fazlası bulunan merkezlerden fon açığı bulunan merkezlere transfer edilmesi gibi finansal hizmetler yürüten, genellikle serbest bölgelerde kurulan merkezlerde faaliyet gösteren ve ülke içindeki bankacılık sisteminin tabi olduğu yasal düzenlemelerin kapsamı dışında tutularak, getirilen mali ve hukuksal avantajlar sayesinde cazip çalışma koşullarının sağlandığı bankacılık türüdür⁵³” şeklinde tanımlanabilir.

⁵¹ MASAK, op.cit., s.126.

⁵² *Ibid*, s.76-77.

⁵³ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit, s.76.

Ülkelerin vergi cenneti oluşturmalarındaki en büyük amaç yabancı sermayeyi çekmektir. Zira bu ülkeler genellikle çok küçük, ekonomik ve doğal kaynaklar bakımından kıt olan ülkelerdir⁵⁴.

Fonların kaynağı ve kullanılması bakımından off-shore merkezler dört ana gruba ayrılır⁵⁵:

1-Fonksiyonel Merkezler: Bu merkezlerde mevduat toplama ve kredi verme gibi alışılmış kısa, orta ve uzun vadeli bankacılık faaliyetlerinin hepsi yapılmaktadır. Sağlamış oldukları vergi, harç ve munzam karşılık muafiyetlerinden dolayı uluslararası bankalar bu merkezlere yönelmiştir.

2-Kayıt Merkezleri: Kıyı bankalarına yıllık sabit bir ücret ödemeyen dışında herhangi bir mali yükümlülük getirmeyen kayıt merkezleri, uluslararası bankalarca diğer finansal merkezlerde gerçekleştirilen kredi operasyonlarının üzerinden geçirildiği bir köprü vazifesi görür. Sadece muhasebe kayıtlarının tutulduğu bu tür merkezlerde uluslararası bankalar az sayıda şube açar. Hatta bazı durumlarda şube açmasına dahi gerek kalmaz.

3-Fonlama Merkezleri: Kayıt merkezleri gibi faaliyet göstermelerine karşın diğer bölgelerden topladıkları fonları kendi bölgelerinde talepte bulunan kişilere kullandırır.

4-Toplama Merkezleri: Fonlama merkezlerinin tersine kendi bölgelerinde topladıkları fonları diğer bölgelere aktarırlar.

OECD'nin bir ülkenin vergi cenneti sayılabilmesi için aradığı temel kriterler düşük oranda vergilendirme ya da hiç vergilendirmeme, yerli mükelleflerin yabancılara sağlanan vergi avantajlarından yararlanmaması, vergi sisteminin saydam olmaması (örneğin vergi oranlarının müzakere edilebilmesi) ve bilgi değişiminin sağlanamamasıdır⁵⁶.

⁵⁴ İhsan Günaydın, "Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:120, Eylül, 1998, s.83.

⁵⁵ İbrahim Biber, Kıyı Bankacılığı ve İşlevi, Uzmanlık Tezi, Hazine Müsteşarlığı, Ankara, 1997, s.12-15.

⁵⁶ M.Akif Hamzaçebi, "Vergi Cennetleri ve Zararlı Vergi Uygulamaları", *Finansal Forum*, 30.8.2000.

Kıyı bankacılık merkezi oluşturmak isteyen bir devlet sermaye birikimi olan ülke veya bölgelere yakın olmalı, politik ve siyasi istikrar içinde bulunmalıdır. Kurulacak olan off-shore bankalara başta telekomünikasyon hizmetleri olmak üzere gerekli altyapıyı sunmalıdır.

Kıyı bankalarının günlük işlem hacminin çok yüksek olması ve müşterilerinin genellikle o ülke dışında olmaları nedeniyle ev sahibi ülke başta telekomünikasyon olmak üzere konaklama, ulaşım gibi altyapı hizmetlerini çok iyi bir şekilde yapmalıdır.

Kambiyo ve bankacılık ile ilgili mevzuatın off- shore bankalara mümkün olduğu kadar az uygulanması ve bu bankaların denetiminde olabildiğince esneklik gösterilmesi gerekir.

Off-shore bankalar genellikle kurumlar vergisi, muamele vergisi ve damga vergisinden muaftırlar. Zira bu bankalar çok düşük kar marjı ile çalışmaktadırlar. Bu nedenle bankanın gelirlerini olumsuz yönde etkileyecek stopaj yoluyla tahsil edilen vergiler veya hacim üzerinden alınan damga vergileri kıyı bankacılığının gelişimini olumsuz etkiler⁵⁷.

Kıyı bankacılığı merkezlerinde sifıra yakın vergi alınması veya hiç vergi alınmamasından ötürü vergi kaçırmak isteyen kişiler için çok cazip yerler haline almıştır. Bu durumun önüne geçmek isteyen gelişmiş devletler bu merkezlerden gelen fonları bilinçli olarak mükerrer vergilendirmeye tabi tutmakta veya burada faaliyet gösteren şirketlerden elde edilen kazançlar üzerinden gelir vergisi almaktadırlar⁵⁸. Ancak hemen belirtilmelidir ki vergi kaçırma amacı dışında başka amaçlar içinde off shore merkezleri çekim alanıdır. Mesela devletten vergi kaçırma dışında eşinden,

⁵⁷ Bu muafiyetin bir nedeni de rekabet kolaylığı sağlamaktır. Mesela 1982 yılında Hong Kong stopaj vergisini kaldırması üzerine tüm off-shore merkezleri rekabet edebilmek için aynı yolu izlemişlerdir. Biber, op.cit, s.18.

⁵⁸ Kendi ülkesindeki grup şirketlere yasal engeller nedeniyle kredi veremeyen bankalar da krediyi bu merkezlerde kurduğu bankalar aracılığı ile vermektedirler. Akar, op.cit., s.98-99.

mirasçılarında veya iş ortaklarından servetini kaçırmak isteyen kimseler de bu merkezleri kullanmaktadır⁵⁹.

Birleşmiş Milletler tarafından 1998 yılında yayınlanan bir Rapor' da off-shore şirketlerinin 5 trilyon dolarlık bir aktif toplamına sahip olduğu, keza 1 trilyon dolarlık mevduat ile 4 trilyon dolarlık hisse senedi, tahvil, gayrimenkul ve mal kontratlarının da bu merkezlerde saklandığı ifade edilmektedir⁶⁰.

Bu ülkelerle mücadele etmek için bazı yaptırımların uygulanması gündemdedir. Vergi cennetleri ile yapılan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının iptal edilmesi, bu ülkelerde yapıldığı gösterilen giderlerin ve maliyetlerin kabul edilmemesi ve yine bu ülkelerde ödendiği beyan edilen vergilerle ilgili indirimlerin kabul edilmemesi uygulanması düşünülen önlemlerden bazılarıdır⁶¹.

2.2.15.2. Off-Shore Merkezlerini Kullanarak Karapara Aklama

Off-shore merkezlerindeki faaliyetlerin pek çoğunun yasal⁶² olmasına karşın bazı kıyı bankaları ve paravan şirketler kara para aklamada kullanılmaktadır. Bu bankaların ve şirketlerin mutlaka aklayıcı tarafından kurulmasına gerek yoktur, hali hazırda kurulu olan banka ve şirketlerin yöneticileri ile de işbirliği yapılabilir.

Aklayıcı, off-shore bankaları veya bu merkezlerde kurulu şirketleri yerleştirme aşamasında kullanacaksa yasadışı gelirin elde edildiği ülkeden bu merkezlere paranın kaçırılması gerekir. Kaynak ülke mevzuatı para transferi konusunda sıkı düzenlemeler getirmişse nakit para söz konusu merkezlere fiziki olarak kaçırılır. Daha sonra ikinci aşama olan ayrıştırma aşamasına geçilir.

⁵⁹ Peter Carbonara, "Dirty Money", *Money*, Vol.31 (Jan.2002), s.92.

⁶⁰ Ergin Ergül, op.cit., s.30; Adam Cohen- Michael Weisskopf- Adam Zagorin- Donald L. Barlett, James B. Steele, "Banking On Secrecy", *Time*, Vol.158 (22.10.2001), s.74-75.

⁶¹ Hamzaçebi, op.cit.

⁶² Ergül,op.cit., s.32.

Pasifik Okyanusunda yer alan ve 9 km kare yüzölçümüne sahip Nauru adasına 1998 de Rus Mafyası tarafından 70 milyar dolar para aktarıldığı, Cayman adasındaki bankalarda ise 800 milyar dolardan fazla bir paranın olduğu göz önüne alındığında kıyı bankacılığının aklama açısından önemi daha iyi anlaşılabilir⁶³.

2.2.15.3. Off-Shore Merkezleri Konusunda Bazı Gelişmeler

11 Eylül saldırıları terörizm ile mücadele etmek isteyen ABD'yi off shore merkezleri üzerinde baskı kurmaya itmiştir. Zira, büyük miktarda paraya sahip olan terör örgütleri bu paraları kullanmak için aklama gereği hissedecekler ve büyük olasılıkla kıyı bankacılığını ve bu merkezlerde bulunan paravan şirketleri kullanacakları ifade edilmektedir⁶⁴.

ABD'nin baskıları neticesinde bazı off shore merkezleri işbirliği anlaşmaları imzaladılar. Ayrıca "Güvenlik Yasası"nın kongreden geçmesinden sonra ABD bankalarından para aklamada kullanılan küçük bankalarla ilişkiyi kesmeleri de istendi⁶⁵. Yalnız hemen belirtilmelidir ki bazı off shore ülke mevzuatlarında ABD'de olduğu gibi "vergi suçları" kategorisi olmaması veya bazı vergilerin o ülkede uygulanmaması işbirliğini zorlaştıran bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle söz konusu merkezlerle özel anlaşmalar yapılması gerekir⁶⁶.

ABD hazine yetkililerine eğer yabancı paravan bankaların para aklamak amacıyla hareket ettiği yolunda delil bulunursa bu bankalar ile muhabir hesapların

⁶³ Söz konusu Nauru adasının nüfusu 10.000 civarında olup yaklaşık 400 banka vardır. Carbonara, op.cit., s.91; Cohen- Weisskopf- Zagorin- Barlett- Steele, op.cit., s.74; Wasserman, op.cit., s.18.

⁶⁴ Ladin'in karapara akladığı, fon transferinde kişisel bankacılık ve hawala sistemini kullandığı bilinmektedir. Morais, op.cit., s.80; Ancak gerçekte çok küçük miktarda terörist parasının bankacılık sistemine girdiği ve bu nedenle off shore merkezleri üzerinde baskı kurmanın terörizme karşı mücadelede beklenen faydayı vermeyeceği, zaten asıl amacında off shore merkezleri üzerinde baskı kurularak vergi kaçakçılığına karşı mücadele etmek olduğu da iddia edilmektedir. Carbonara, op.cit., s.93.

⁶⁵ Bill Saporito – Michael Weisskopf, "The Perils Of Tax Havens", *Time*, Vol.159 (15.4.2002), s.80.

⁶⁶ Samuel L.Braunstein – Caron F.Burger, "Tax Issues From A Tough Year", *ABA Journal*, Vol.88 (Nov.2002), s.46.

yasaklanması görevi vermiştir. Ancak burada off shore hesaplarının vergiden kaçılması amacıyla mı yoksa kara para aklama amacıyla mı kullanıldığının tespiti zor olabilir⁶⁷.

Off shore merkezlerinde hesap açmak yasaldır fakat sermaye geri getirilmek istendiğinde yüksek oranlı vergi ve bazı hallerde %75'e varan cezalar gündeme gelmektedir⁶⁸. Ayrıca bu merkezler nedeniyle ABD nin yıllık vergi kaybının 70 milyar dolar olduğu belirtilmektedir⁶⁹.

ABD'nin bu konuda yaptığı bir başka çalışma da otuz küçük ada ülkesinden temin edilmiş kredi kartlarının sahiplerini tespit edip bunları geri alma faaliyetidir. ABD yetkililerine göre yaklaşık 2 milyon Amerikalı off shore merkezlerini ve American Express, Master Card ve Visa Card kullanarak vergi kaçırmaktadır⁷⁰. Fakat yetkililerin küçük ada ülkelerinden temin edilmiş kredi kartlarını toplama faaliyeti internette kişisel bankacılık hizmetleri veren bazı bankaların önünü açmıştır. Bu bankalar reklam vererek müstakbel müşterilerine vergiden ve kimlik tespitinden kurtarmayı, isimsiz kredi kartı vermeyi, ATM'lerden nakit para çekmeyi, malvarlıklarını değerlendirmeyi ve fatura ödemeyi vaat etmektedirler. Yani off shore merkezlerinden kaçacak olan parayı kendilerine çekmeyi hedeflemektedir.

⁶⁷ Gail Russell Chaddock, "How Authorities Will Be Monitoring Your Money", *Christian Science*, Vol.93 (26.10.2001), s.3.

⁶⁸ Saporito – Weisskopf, op.cit.

⁶⁹ *Idem*; Cohen- Weisskopf- Zagorin- Barlett- Steele, op.cit., s.74.

⁷⁰ Wasserman, op.cit., s.17.

3.BÖLÜM

KARAPARA AKLAMA İLE MÜCADELE İÇİN ULUSLARARASI ALANDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

3.1. GENEL OLARAK

Ulusal ve uluslararası düzeyde karapara ile mücadele etmek için imzalanan belli başlı sözleşmeler ve uluslararası kuruluşlar şunlardır⁷¹:

1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R(80) 10 sayılı Tavsiye Kararı(1980),
2. BASLE Komitesi İlkeler Bildirgesi (1988),
3. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu) (1988),
4. FATF Öneri ve Raporları (1990),
5. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strasbourg Konvansiyonu) (1990),
6. Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Avrupa Topluluğu Konsey Direktifi (1991),
7. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Ceza Adaleti Komisyonu (SÖCAK),
8. Sınır Ötesi Suçların Önlenmesi ve Bu Suçlarla Mücadele Konusunda İşbirliği Anlaşması,
9. EGMONT Grubu,
10. FOPAC Grubu.

⁷¹ Mavral, op.cit., s.96.

3.2. AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİNİN “SUÇ KAYNAKLI PARANIN SAKLANMASI VE TRANSFERLERİNE İLİŞKİN TEDBİRLER HAKKINDAKİ R(80) 10 SAYILI TAVSİYE KARARI”

27 Haziran 1980 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nde kabul edilen söz konusu tavsiye kararı karaparanın aklanmasının önlenmesine dair yapılan ilk uluslar arası girişimdir. Kararın bağlayıcı bir yanı yoktur. Kararda, karaparanın ülkeler arası transferinin ve aklanma sürecinde ekonomik sistemlere girmesinin problemlere yol açtığı belirtilmiştir. Ayrıca suçların işlenmesinde ve uluslararası düzeyde yayılmasında teşvik edici bir rolü olduğuna değinilmiştir. Ancak üyelere yönelik tavsiye sadece bankacılık sistemlerinde gereken düzenlemelerin yapılması ile sınırlı kalmıştır⁷².

Kararın bağlayıcı olmamasından ötürü gereken önem verilmemiştir. Fakat önerilen tavsiyelerin bir bölümü FATF tavsiyeleri ve AT direktifinde yer almıştır⁷³.

3.3. UYUŞTURUCU VE PSİKOTROP MADDELER KAÇAKÇILIĞINA KARŞI BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SÖZLEŞMESİ (VİYANA KONVANSİYONU)

20 Kasım 1990’ da yürürlüğe giren sözleşme uyuşturucu madde ticaretine karşı hazırlanmış olup karapara aklamalarının öncü suçu olarak sadece uyuşturucu ve psikotrop madde⁷⁴ kaçakçılığı kabul edilmiştir.

Sözleşmede karapara aklama suçunun yaptırıma bağlanacağı kabul edilmiş olup suç kaynaklı gelirlerin müsaderesi ve kontrollü teslimat hususları da düzenlenmiştir.

Konvansiyonun 3.maddesine göre; bir mal varlığının uyuşturucu madde kaçakçılığı suçundan veya bu suça iştiraktan kaynaklandığını bilerek, bu malın yasa dışı

⁷² *Ibid*, s.97-98; Ergül, op.cit., s.97.

⁷³ Alev İzci, Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Olarak Uluslararası Düzeyde Yürütülen Çalışmalar ve Gelişmiş Ülke Uygulamaları, Uzmanlık Tezi, Hazine Müsteşarlığı, Ankara 1994, s.9.

⁷⁴ Ruhsal durumu etkileyen doğal ya da sentetik kimyasal maddeler ve özellikle de “akineton”, “algaphan” gibi bu nitelikli ilaçlar psikotrop madde olarak kabul edilir. Şener Güngör-Ali Kınacı, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle İlgili Suçlar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, s.37. <http://sozluk.Sourtimes.org/show.asp?t=psikotrop>.

kaynağını gizlemek veya görünümünü değiştirmek amacıyla veya bu suçların işlenmesine katılan kimselerin faaliyetlerinin yasal sonuçlarından kaçmalarına yardımcı olmak amacıyla bu mal varlığını değiştirmek veya transfer etmek suç sayılmıştır. Ayrıca yine uyuşturucu kaçakçılığı suçu veya bu suça iştirakten kaynaklandığı bilinen mal varlığının gerçek niteliğini, kaynağını, yerini, kullanma yetkisini, hareketini gizlemek veya görünümünü değiştirmek de suç sayılmıştır⁷⁵.

Konvansiyonun 5.maddesi uyuşturucu kaçakçılığı suçundan elde edilmiş kazanç veya bu kazançlara tekabül eden mal varlığının müsadere için taraf ülkelere gereken tedbirleri alma yükümü getirmektedir. Diğer taraftan 6.madde ise uyuşturucu kaçakçılığı suçu ile birlikte uyuşturucudan elde edilen paranın aklanması suçuna da iade edilebilir suç niteliği vermiştir⁷⁶.

Sözleşme, milletlerarası ceza hukukunda şimdiye kadar benimsenmiş en detaylı ve geniş belgelerden biridir⁷⁷. Türkiye bu sözleşmeyi 1989 yılında imzalamış, 22 Kasım 1995 tarihinde de onaylamıştır⁷⁸.

3.4. SUÇ KAYNAKLI GELİRLERİN AKLANMASI, ARANMASI, ZAPTEDİLMESİ VE MÜSADERE EDİLMESİ HAKKINDA AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ (STRASBOURG KONVANSİYONU)

Strasbourg Konvansiyonu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce oluşturulan bir komitenin çalışmaları sonucu 8.11.1990 tarihinde imzaya açılmış, 1.9.1993 de yürürlüğe girmiştir.

Viyana Konvansiyonu' nun aksine öncül suç olarak sadece uyuşturucu madde ticareti ile yetinilmemiş, önemli miktarlarda kazanç sağlayan başka suç tiplerini de içine alacak derecede genişletilmiştir. Ayrıca Viyana Konvansiyonu' nun bazı sorunlara değinmediği veya çözümünün taraflar arasındaki ikili veya çoklu anlaşmalara

⁷⁵ İzci, op.cit., s.10 ; <http://www.incb.org/e/conv/1988/index.htm>

⁷⁶ *Ibid*, s.11-12.

⁷⁷ Ergül, op.cit., s.97; Mavral, op.cit., s.107-108.

⁷⁸ <http://www.masak.gov.tr/>

birakıldığı göz önüne alınarak daha sıkı yükümlülükler öngörmüştür. Ayrıca bilerek karaparanın aklanması eylemi konvansiyonda başlı başına bir suç olarak kabul edilmiştir⁷⁹. Türkiye bu sözleşmeyi onaylama çalışmalarını yürütmektedir⁸⁰.

3.5. BASLE KOMİTESİ İLKELER BİLDİRİSİ

Bankacılık Düzenlemeleri ve Gözetim Uygulamaları (BASLE) Komitesi Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD ve Lüksemburg Merkez Bankası temsilcileri ve denetim otoritelerinden oluşmaktadır.

BASLE Komitesi kararlarının aklanmasında veya gizlenmesinde bankacılık sisteminin kullanılmaması için bankalarca alınabilecek önlemleri düzenleyen bir rapor hazırlamıştır. Bazı ortak ilkelerin ve temel politikaların kabul edildiği bu rapor 12 Aralık 1988 de yürürlüğe girmiştir⁸¹. Raporda, uyuşturucu kaçakçılığı gibi tek bir suç öncül suç olarak belirtilmemiş aksine tüm suçlara bildiri kapsamında yer verilmiştir⁸².

Sınır ötesi bankacılıkla ilgili olarak toplanan bilgi ve bulguların 1999'da Komite tarafından gözden geçirilmesi sırasında "Müşterini Tanı İlkesi" nin pek çok ülkede eksik bir şekilde uygulandığı hatta bazı ülkelerde hiç uygulanmadığı farkedildi. Gelişmiş finans kuruluşları arasında dahi söz konusu ilkenin uygulanmasıyla ilgili olarak ciddi farklılıklar vardı. Bunun üzerine BASEL Komitesi, Sınır Ötesi Bankacılık Çalışma Grubundan halihazırda uygulanan "Müşterini Tanı İlkesi" prosedürlerini incelemelerini ve tüm ülkelerde uygulanabilecek, tavsiye niteliğinde standartlar hazırlamalarını istedi. Çalışma Grubu 2002 yılı Ocak ayında üzerinde tartışılacak bir taslak hazırladı. Eleştiriler doğrultusunda taslakta bazı değişiklikler yapıldıktan sonra tüm ülkelere gönderildi. Bu çalışma üzerinde ülkelerin kendilerine özgü koşullara göre değişiklik yapması mümkündür. Ayrıca Komite müşteriler hakkındaki gerekli özen

⁷⁹ Mavral, op.cit., s.109-110 ; <http://conventions.coe.int/treaty/er/Reports/Html/141.htm>

⁸⁰ <http://www.masak.gov.tr/>

⁸¹ Mavral, op.cit., s.110-111; Ergül, op.cit., s.98.

⁸² http://www.fatf-gafi.org/initiatives_en.htm ; İzci, op.cit., s.13.

yükümlülüğünü sadece bankalarla sınırlamamakta, avukatlar ve muhasebeciler için de bu yükümlülüğün gerekli olduğuna inanmaktadır⁸³.

Komite'nin amacı FATF'nin çalışmalarını tekrarlamak değildir. Zira "Müşterini Tanı İlkesi" ne yaklaşımı sadece karapara ile sınırlı değildir. Komite söz konusu ilke ile ilgili olarak perspektifini geniş tutmakta, "Müşterini Tanı İlkesi" konusunda sağlam bir politika uygulanmasının bankacılık risklerine karşı da etkili olacağını ileri sürmektedir⁸⁴.

3.6. AVRUPA BİRLİĞİ 91/308/EEC SAYILI "MALİ SİSTEMİN KARAPARANIN AKLANMASI AMACIYLA KULLANILMASININ ÖNLENMESİ HAKKINDAKİ" KONSEY DİREKTİFİ⁸⁵

Birlik içinde tek pazara geçilmesi için gerekli olan ve tüm topluluğu kapsayacak bir hukuksal düzenlemenin mevcut olmaması böyle bir direktifin çıkışında etkin rol oynamıştır. Zira üye devletlerin kendi mali sistemlerini koruma bahanesiyle tek pazarın oluşumuna aykırı önlemler alma riski mevcuttu.

Direktif, karapara aklanması ile mücadeleyi hem cezai hem de mali alana taşımıştır. Cezai alanda Viyana Konvansiyonu ile Avrupa Konseyi Sözleşmesini (Strasbourg Konvansiyonu), mali alanda ise BASLE Komitesi İlkeler Bildirisini ve FATF nin 40 tavsiye kararının etkisi göze çarpar. Bununla birlikte 4 adet yeni ilke de bu direktif ile benimsenmiştir⁸⁶:

- 1.Müşterini Tanı İlkesi,
- 2.Kimlik Tespiti,
- 3.Kayıtların Saklanması,
- 4.Şüpheli İşlemler.

⁸³ <http://www.bis.org/publ/bcbs85.htm>.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ http://www.fatf-gafi.org/initiatives_en.htm

⁸⁶ Mavral, op.cit., s.98-99.

Kredi ve finans kurumları dışında olup, para aklama amacıyla kullanılması muhtemel olan teşebbüslere de direktif hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır⁸⁷.

Üye ülkeleri bağlayıcı olan Topluluk direktiflerinin uygulanabilmesi için üye ülkelerin iç mevzuatlarında gereken düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Söz konusu direktif gerekli olan iç hukuk düzenlemelerinin yapılması için 31 Aralık 1992 ye kadar süre vermiştir. Yani 1 Ocak 1993 itibarıyla direktif uygulanabilir nitelik kazanmaktadır⁸⁸.

3.7. MALİ EYLEM GÖREV GRUBU (FATF)

3.7.1. Genel Olarak:

Karapara ile mücadele etmek için kurulmuş olan bir örgüttür. Karaparaya karşı verilen savaşta kilit bir rol oynamakta olup örgütün etkisi tüm dünyada her geçen gün biraz daha artmaktadır.

FATF 1989 yılında G-7 ülkeleri tarafından OECD bünyesinde kurulmuştur. Üye olarak 29 ülkenin yanında iki uluslararası örgüt de vardır⁸⁹. Bunun haricinde Güney Afrika Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gözlemci ülke sıfatıyla katılmaktadır. Türkiye bu Gruba 24-25 Eylül 1991 tarihinde üye olmuştur⁹⁰.

3.7.2. Kırk Tavsiye Kararı ve FATF'nin Faaliyetleri:

FATF 1990 yılında 40 Tavsiye Kararını yayınlamıştır. Karapara aklama tipolojilerinin incelenmesi neticesinde 1996 yılında gözden geçirilip yenilenen bu

⁸⁷ İzci, op.cit., s.26.

⁸⁸ *Ibid*, s.24-25.

⁸⁹ Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Brezilya, Çin, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hong Kong, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Meksika, Norveç, Portekiz, Singapur, Türkiye, Yeni Zelanda, Yunanistan üye ülkelerdir. Üye örgütler ise Avrupa Komisyonu ve Körfez İşbirliği Konseyi' dir. http://www.fatf-gafi.org/pdf/PR-20030613_en.PDF.

⁹⁰ <http://www.masak.gov.tr/>

kararlar üye ülkeler için bağlayıcıdır. Karaparaya karşı mücadelede dönüm noktası ve belkemiği olan 40 Tavsiye şunlardır⁹¹:

1. Her ülke gecikmeksizin Viyana Anlaşmasını tamamıyla yerine getirmek için önlem almalı ve onaylamak için çaba göstermelidir.

2. Finansal kuruluşlar gizlilik yasalarını ileri sürerek bu gruptaki tavsiyelerin yerine getirilmesine engel olmamalıdır.

3. Etkin bir sistem çok taraflı işbirliğini, karaparanın aklanması incelemelerinde karşılıklı hukuki yardımlaşmayı, izlemeye ve mümkün olduğunda bu konudaki suçluları iadeyi içermelidir.

4. Her ülke Viyana Anlaşmasında belirtildiği gibi uyuşturucu maddeden elde edilen karaparanın aklanmasını suç sayarak cezalandıracak yasaların çıkarılması da dahil gereken önlemleri almalıdır. Ayrıca ülkeler uyuşturucu dışındaki müstet suçları da belirlemelidir.

5. Viyana Anlaşmasında öngörüldüğü gibi karaparanın aklanması suçu ancak, bu suçun olduğuna ilişkin objektif olaylardan çıkarılmış yada başka şekilde elde edilmiş bilgilerin var olması halinde ileri sürülecektir.

6. Gerektiğinde sadece çalışanlar değil, tüzel kişilerin kendileri de cezai sorumluluğa tabi olmalıdır.

7. Ülkeler Viyana Anlaşmasıyla oluşturulan önlemlerin benzerlerini uygulamalıdır. Bu önlemler :

- a) Müsadereye tabi varlıkların belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi,
- b) Anılan varlıkların transferini satışını ve üzerinde yapılabilecek başka tasarrufları engellemek için el koyma ve dondurma gibi geçici önlemlerin alınması,
- c) Soruşturmaya yönelik uygun önlemlerin alınması gibi yetkilerin incelemede bulunacak yetkili kurumlara verilmesini içermelidir.

8. 12 numaralı tavsiyeden 29 numaralı tavsiyeye kadar olan tavsiyeler sadece bankalara ilişkin olmayıp aynı zamanda bankalar dışındaki finansal kurumlar için de geçerlidir.

⁹¹ http://www.fatf-gafi.org/40Recs_en.htm ; Mavral, op.cit., s.102-106.

Düzenlemeleri yapan yetkili organlar, 12 ila 22 numaralı tavsiyeler ve 24.tavsiyenin finansal kuruluş olmayan ama bu sektörde faaliyet gösteren avukatlar, danışmanlar gibi profesyoneller için uygulanıp uygulanmayacağı konusunu dikkate almalıdırlar. Finansal faaliyetler (sayılanlarla sınırlı olmamak üzere) ekte yer alan kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu finansal kuruluşların faaliyetlerinin çok sınırlı yada önemsiz miktarda olduğu ülkeler bu düzenlemelerin söz konusu kurumlar için yapıp yapılmaması konusunda serbesttirler.

10. Finansal kuruluşlar, sırdaş hesap veya sahte isim verildiği açıkça belli olan hesaplar açmamalıdırlar. Resmi veya başka güvenilir belgelerle müşterilerin kimliklerini tespit etmeleri ve kimlik tespitine ilişkin kayıtları saklamaları gerekmektedir.

11. Eğer açılan hesabın , hesabı açtıran kişi tarafından değil de bir başkası adına açıldığına dair şüpheler varsa hesabın gerçek sahibinin kimliği tespit edilmeli ve saklanmalıdır.

12. Finansal kuruluşlar incelemeler sırasında yetkililerden gelecek bilgi taleplerini yanıtlayabilmek için, en az 5 yıl süreyle veya uluslararası işlemlere ilişkin tüm kayıtları saklamalıdırlar. Bu kayıtlar ilerde kanıt olabilecek kadar yeterli olmalıdır.

13. Ülkeler karapara aklamak için kurulan paravan, kağıt üstü şirketlerin aklama için kullanılmasına dikkat edecekler ve bu şirketlerin yasadışı amaçlarla kullanılmasını önlemek için gerekirse ek önlemler alacaklardır.

14. Üye ülkeler teknolojinin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan yeni ödeme araçlarının karaparanın aklanması için içerdiği tehlikelere özel dikkat gösterecekler ve bunların aklamada kullanılmasını önlemek için gereken tedbirleri alacaklardır.

15.Finansal Kuruluşlar, karmaşık ve bariz bir ekonomik veya kanuni amacı olmayan olağan dışı işlemlere dikkat etmelidirler. Bu tür işlemlerin amaçları ve bağlantıları incelenmelidir. Bulgular yazılı hale getirilerek inceleme yapacak olanlara yardımcı olabilecek nitelikte olmalıdır.

16. Eğer finansal kuruluşlar paranın suç oluşturan bir faaliyetten elde edildiğinden şüphelenirse, derhal yetkili makamlara şüpheli işlemi bildirmek zorunda olmalıdır.

17. Finansal kuruluşlar ve çalışanları yetkili makama şüpheli bir işlemi bildirdiklerinde; tam olarak faaliyetin suç oluşturduğunu bilmeseler dahi objektif iyi niyetle bilgi vermeleri halinde, yasadışı faaliyetin gerçekten meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın, finansal kuruluşları; sözleşme veya herhangi bir yasal düzenlemede yer alan sır saklama yükümlülüğünü ihlalden dolayı doğan cezai sorumluluktan koruyan yasal hükümleri bulunmalıdır.

18. Finansal kuruluşlar, bunların yöneticileri ve işverenleri yetkili makamlara müşterilerle ilgili (müşterilerin şüpheli işlemleri ile ilgili) bilgi verirken müşteriyi uyarmamalıdır.

19. Finansal kuruluşlar müşterilerle ilgili şüpheli işlem bildiriminde bulunurken yetkili makamların talimatına uyacaklardır.

20. Finansal kuruluşlar, aklamaya karşı program geliştirmelidir. Bu programlar, iç sistemin kurulması, sistemin kontrolü, yönetim sisteminde temas kurulacak yetkilinin tespiti ve sürekli olması konularını kapsamalıdır.

21. Finansal kuruluşlar bu tavsiyeleri uygulamayan yada eksik uygulayan ülkelerle olan işlemlerde özel dikkat göstermelidirler. Bu işlemlerin görünür hukuki ve ekonomik amacı yoksa, işlemlerin geçmişi ve amacı araştırılmalı ve bulgular kayıt halinde saklanarak incelemede bulunanların kullanımına sunulmalıdır.

22. Finansal kuruluşlar bu tavsiyelerin yeterince uygulanmadığı ülkelerde bulunan şube ve iştirakçilerince de (çoğunluğa sahip oldukları) uygulanmasını sağlayacaklar ve bunu yapmaya faaliyet gösteren ülkenin yasal düzenlemeleri uygun değilse, kendi ülkesinde yetkili organlara bu durumu bildireceklerdir.

23. Ülkeler sermayenin serbest dolaşımını engellemeden, para aklamak amacıyla nakdin veya hamiline menkul kıymetlerin aklama amacıyla başka ülkelere gönderilmesine olanak vermemek için, sınırlarda gerekli gözetim ve denetim sistemini kurmalıdır.

24. Bu ülkeler, finansal kuruluşların belli bir miktarın üstündeki yerel veya uluslararası nakit işlemlerin yetkili organlara bildirilmesini ve bu organın merkezi bir veri tabanının kurulmasını sağlayacak sistemi kurmaya önem vereceklerdir.

25. Ülkeler genelde nakit ödemelerin ağırlıkta olduğu sistem yerine çek ve kredi kartları gibi nakit dışı ödeme sistemlerinin işlemesine yönelik modern ödeme tekniklerinin gelişimini teşvik etmelidir.

26. Finansal kuruluşları denetleyen makamlar, denetlenen kuruluşları karaparanın aklanmasını önlemek için yeterli programlara sahip olmasını, özellikle bankalar dışındaki finansal kuruluşlarında bankalar gibi gerekli önlemleri almalarını sağlamalıdır.

27. Yetkili makamlar idari denetim ve düzenleme yoluyla bütün bu tavsiyelerin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır.

28. Yetkili makamlar, finansal kuruluşlara müşterilerinin şüpheli davranışlarını tespit etmek için rehber hazırlamalıdır. Bu rehber gerektiğinde güncelleştirilmeli ve finansal kurumların personeli için eğitici nitelikte olmalıdır.

29. Finansal kuruluşları denetleyen ve düzenleyen yetkili makamların, suçluların veya bunlarla işbirliği yapanların finansal kuruluşların önemli bir bölümüne sahip olmalarına veya kontrol etmelerine karşı kanuni önlemleri almaları, gerekli düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir.

30. Ulusal idareler, merkez bankası bilgileri ile birleştirildiğinde, yurt dışındaki çeşitli kaynaklardan elde edilen nakit akışı ve transferi tahminlerinin yapılabilmesi için, hangi para cinsinden olursa olsun uluslar arası nakit akışını en azından toplam olarak kaydetmeyi dikkate almalıdır. Uluslararası incelemeyi kolaylaştırmak için, bu bilgiler IMF ve BIS kullanımına hazır tutulmalıdır.

31. Uluslararası ilgili kuruluşlara, mesela Interpol ve Gümrük İşbirliği Konseyi'ne, karaparanın aklanması ve aklama tekniklerindeki en son gelişmeler hakkında yetkili makamlardan bilgi toplama sorumluluğu verilebilir Merkez bankaları ve bankaların faaliyetlerini düzenlemekle görevli olanlar, aynı uygulamayı kendi networklerinde yapabilirler. Ülkelerdeki yetkili organlar, daha sonra bu bilgileri kendi ülkelerindeki finansal kuruluşlara bilgilendirmek amacıyla verebilirler.

32. Her ülke, bu tür işlemlere karşı kişiler, kuruluşlar ve şüpheli işlemlerle ilgili olarak, yetkili makamlar arasında kendiliğinden veya talep üzerine uluslararası bilgi alışverişini geliştirmek için çaba sarfetmelidir.

Bu bilgi alışverişinin mahremiyeti ve özel bilgilerin korunması hakkındaki ulusal ve uluslararası hükümlere uygun olarak yapılmasını sağlayacak sıkı koruma önlemleri oluşturulmalıdır.

33. Ülkeler, ikili veya çok taraflı anlaşmalardaki esaslara dayanarak ulusal tanımlamalardaki farklı standartların, ülkelerin birbirlerine karşılıklı yasal yardım sağlama taleplerini ve olanaklarını etkilemesini sağlamaya çalışacaklardır.

34. Uluslararası işbirliği, mümkün olan en geniş kapsamlı karşılıklı yardımlaşmayı gerçekleştirecek pratik önlemleri almak amacıyla, genel olarak ortak yasal kavramlar üzerine dayalı ikili veya çok taraflı anlaşma ve düzenlemeler ağıyla desteklenmelidir.

35. Ülkeler, Avrupa Konseyi Sözleşmesi gibi suçlardan elde edilen kazançların müsadere edilmesine ilişkin uluslar arası sözleşmeleri onaylamalı ve uygulamalıdır.

36. Ülkelerin yetkili organları arasında işbirliği halinde inceleme yapmaları desteklenmelidir.

37. Ülkeler suç konularında karşılıklı yardımlaşma için finansal kuruluşlar ve diğer kişiler tarafından kayıtların tutulmasına, kişilerin ve binaların aranmasına, karaparanın aklanması soruşturmaları ve kovuşturmaları ile yabancı ülkedeki yargının alanına giren faaliyetlerle ilgili olarak kullanılmak üzere delil elde etme ve müsadere dahil zorunlu tedbirlerin kullanılmasına ilişkin prosedürleri oluşturacaktır.

38. Karaparayı aklama veya aklama faaliyetlerinin arkasında yatan suçlardan elde edilen kazançlar veya bu tür kazançlara tekabül eden diğer mal varlıklarının tespiti, dondurulması ve müsaderesi için, yabancı ülkelerin taleplerine cevap vermede acil tedbirler alacak yetkili makamlar bulunmalıdır. Ayrıca malların müsaderesinde koordinasyon sağlanması ve el konulan malların paylaşımını da içeren düzenlemeler yapılmalıdır.

39. Yargı yetkilerinde çatışmaları önlenmesi için, suçun birden fazla ülkede kovuşturmaya tabi tutulması durumunda, sanığın kovuşturulmasının en uygun mahkemede yapılmasının tespiti için mekanizmalar oluşturmaya ve uygulamaya önem verilmelidir.

40. Ülkelerin; suçluların, mümkün olduğu takdirde karapara aklama suçundan veya bununla ilgili suçlardan sorumlu olan kimselerin iadesi için düzenlemeleri

olmalıdır. Kendi ulusal mevzuatları bakımından her ülke karapara aklamayı, iade edilebilir bir suç olarak görmelidir. Kendi yasal çevrelerine tabi olmak üzere, ülkeler uygun bakanlıklar arasında iade taleplerini doğrudan iletme imkanı sağlamayı, kişilerin sadece tutuklama evrakı ve mahkeme kararına dayanılarak iadesini, kendi vatandaşlarının iadesini kolaylaştırmayı ve resmi iade usullerinden feragat eden kişilerin muvafakati alınarak kolayca iadesine başlamayı, dikkate almalıdırlar.

Haziran 1991'deki toplantısında çalışmaların üç bölüm halinde yoğunlaştırılmasına karar verilmiştir⁹²:

- 1.40 Tavsiyenin üye ülkelerde uygulanmasında kaydedilen gelişmeler,
- 2.Karapara aklama tekniklerinde görülen değişiklikleri takip etmek ve uygun tedbirler almak,
- 3.Uluslararası alanda işbirliğine gitmek.

Karapara aklamaya ve terörizmin finansmanı önlemeye yönelik savaşta önemli hususlardan birisi ülkelerin bu tavsiyelere ne kadar uyduğunu tespit etmektir. Bu konudaki gözlemler FATF ve benzeri kuruluşlar ile Dünya Bankası ve IMF tarafından yapılacaktır⁹³.

FATF Tavsiyelerine uymayan ülkeler hakkında 21.tavsiyeyi uygulayabilir. Ayrıca o ülkenin FATF üyeliğinin askıya alınması da başka bir yaptırımdır⁹⁴.

FATF her yıl düzenli olarak aşağıdaki toplantıları yapmaktadır⁹⁵:

1. Genel Kurul Toplantıları: Yılda üç kez yapılmakta olup karapara aklama eğilimlerinin analizi ve bunlara karşı alınan önlemler, bu önlemlerin ülkeler tarafından uygulanıp uygulanmadığı ve karaparayla mücadele ağının dünya çapında oluşturulmasının teşvik edilmesi gibi konular masaya yatırılmaktadır.

⁹² İzci, op.cit., s.15-16.

⁹³ http://www.fatf-gafi.org/pdf/40Recs.2003_en.pdf.

⁹⁴ Mavral, op.cit., s.106.

⁹⁵ *Ibid*, s.106-107.

2. Tipoloji Toplantısı: Yılda bir kez düzenlenmektedir. Karapara aklamada kullanılan teknikler, bu tekniklerde meydana gelen değişiklikler ile alınabilecek karşı önlemler incelenir.
3. Ad Hoc Grubu Toplantıları : Bazı özel konularda daha detaylı bir çalışma yapmak için oluşturulan bu gruplar her genel kurul toplantısında ilgilendikleri konu ile ilgili rapor sunmaktadırlar. Aklanan karapara boyutunun tahmini ve işbirliğinde bulunmayan ülkeler başlıca ilgilendikleri konulardır.

3.7.3. Terörizmin Finansmanını Önlemeye Yönelik Sekiz Özel Tavsiye:

2001 yılı Ekim ayında Terörizmin Finansmanını Önlemeye Yönelik 8 Özel Tavsiye hazırlanmıştır. Bu tavsiyeler şunlardır⁹⁶:

1. Her ülke 1999 tarihli Birleşmiş Milletler Terörizmin Finansmanını Önleme Anlaşması'nı acilen onaylamalı ve yürürlüğe koymalıdır.

Ülkeler acilen başta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı Kararı olmak üzere terörist faaliyetlerin finansmanını önlemeye ve yok etmeye yönelik Birleşmiş Milletler Kararlarını yürürlüğe koymalıdır.

2. Her ülke terörist finansmanları, terörist faaliyetleri ve terörist organizasyonları suç olarak kabul etmeli, karapara aklama suçlarında belirtilen suçların kendi iç hukuklarında da suç olarak düzenlenmesini sağlamalıdır.

3. Her ülke terörist hareketleri önlemek ve yok etmekle ilgili Birleşmiş Milletler Kararlarına göre terörizmi veya terörist organizasyonları finanse ettiği kabul edilen kişilerin malvarlıklarını dondurmak için gereken tedbirleri acilen almalıdır.

⁹⁶ http://www.fatf-gafi.org/SRecsTF_en.htm.

Her ülke terörizm, terörist faaliyetler ve terörist organizasyonlarda kullanılmak üzere tahsis edilen veya tasarlanan veyahut terörist faaliyetler, terörizmin finansmanı veya terörist organizasyonlarca elde edilen veya kullanılan malvarlıklarının müsadere ve el konulması için ehil yetkililere yetki verilmesine dair önlemleri benimsemeli ve yürürlüğe koymalıdır.

4. Finansal kuruluşlar ve karapara aklamada mücadeleyle yükümlü olanlar şüpheli işlemlerde veya fonların terörizmle, terörist faaliyetlerle ya da terörist organizasyonlarla bağlantılı olduğuna dair şüphe duymalarına yetecek makul sebeplerin varlığı halinde durumu yetkililere bildirmeleri gerekir.

5. Her ülke terörizm, terörist faaliyetler ve terörist organizasyonlarla ilgili karşılıklı yasal yardımlar, bilgi değişimi, en geniş şekliyle suçla ilgili önlemler, sivil ve idari soruşturmalar, araştırmalar ve tutanaklarla ilgili olarak işbirliğine ilişkin temel anlaşmalar ve düzenlemeler yapabilmelidir.

Ülkeler terörizm, terörist faaliyetler ve terörist organizasyonların finansmanı ile ilgili suçlama altında olan kişileri korumayacaklarını ve suçlamada bulunan ülkeye iade edilmelerine ilişkin prosedür hazırlayacaklarını taahhüt ederler.

6. Her ülke para veya benzeri kıymetlerin transferini sağlayan resmi veya gayri resmi servis, sistem ve ağlar dahil lisanslı veya tecilli olan ve tüm FATF Tavsiyelerine konu banka ve banka dışı kuruluşlara karşı önlemler almayı ve bu servisleri yasadışı kullanan gerçek ve tüzel kişilerin idari, sivil ve cezai yaptırıma tabi tutmayı her ülke taahhüt eder.

7. Ülkeler, finans kuruluşlarının para transferlerinde ve gönderme emirleri ile ilgili işlemlerde, para havalelerinde işlemi yapanın isim, adres ve hesap numarası bilgilerini anlaşılır ve eksiksiz bir biçimde almasını sağlamak için gereken tedbirleri alırlar. Bu bilgiler zincirleme ödeme talimatlarında ve transferlerde de alınır.

Ülkeler isim, adres ve müşteri numarası tam olmayan şüpheli para transferlerini finansal kurumların dikkatle izlemesi için gereken tedbirleri alırlar.

8. Ülkeler, malvarlıklarının terörizmin finansmanı amacıyla kullanılmasını önlemeye yönelik kanun, tüzük ve yönetmeliklerini gözden geçirmelidir. Kar elde edemeyen kuruluşlar aklayıcıların kullanımına özellikle açık yerlerdir ve ülkeler bu

kuruluşların aşağıdaki amaçlar için kullanılmasını önlemeyi taahhüt ederler:

- a) Terörist organizasyonlarca malvarlıklarına meşru görüntü verilmesi,
- b) Yasal malvarlıklarının terörist malvarlıklarına hizmet eder biçimde kötüye kullanılması,
- c) Karaparanın terörist organizasyonlar için gizleme veya kaynağını değiştirme amacıyla karmaşık faaliyetlerde bulunulması ve bu şekilde yasal bir fon izlenimi verilmesi.

8 Özel Tavsiye 40 Tavsiyeyi tamamlamaktadır. Ayrıca 40 Tavsiye ve 8 Özel Tavsiye IMF ve Dünya Bankası tarafından karapara aklama ve terörizmin finansmanına karşı verilen savaşta uluslararası standartlar olarak kabul edilmektedir⁹⁷.

3.8. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SUÇUN ÖNLENMESİ VE CEZA ADALETİ KOMİSYONU (SÖCAK)

1992 yılında kurulan ve kırk üyeden oluşan komisyonun amacı Birleşmiş Milletlere üye olan ülkelere suçun önlenmesi ve ceza adaleti konusunda rehberlik etmektir. 23 Kasım 1994 tarihinde Napoli’de yapılan Dünya Bakanlar Konferansında “Sınır aşan Örgütsel Suça Karşılık Napoli Siyasi Bildirisi ve Küresel Eylem Planı” kabul edilmiş ve “Sınır aşan Örgütsel Suçlarla Mücadele Hakkında Uluslararası Sözleşme (SASMUS)” nin yapılması kararlaştırılmıştır. “Küresel Eylem Planı”nda SÖCAK’ın bu sözleşme ile ilgili hazırlıklara destek olması benimsenmiştir⁹⁸.

3.9. SINIR ÖTESİ SUÇLARIN ÖNLENMESİ ve BU SUÇLARLA MÜCADELE KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Macaristan, Makedonya, Moldova, Romanya, Türkiye ve Yunanistan tarafından 26 Mayıs 1999 da Bükreş’de imzalanan anlaşmanın amacı sınır ötesi suçlarla mücadelede ülkeler arası karşılıklı işbirliğini

⁹⁷ http://www.fatf-gafi.org/pdf/40Recs.2003_en.pdf.

⁹⁸ <http://www.masak.gov.tr/>

sağlamak ve bu konuda alınacak tedbirleri koordine etmektir. Anlaşma uyarınca Romanya’da “Sınır ötesi Suçlarla Mücadele Bölgesel Merkezi” kurulmuştur⁹⁹.

3.10. EGMONT GRUBU

Karaparanın aklanması ile ilgili olarak yapılacak mücadelenin bir ayağını da uluslararası alanda mali istihbarat bilgilerinin paylaşılması oluşturur. Bunun için 9 Haziran 1995 tarihinde Brüksel’de 24 ülke ve 8 uluslararası örgütün katılımıyla EGMONT Grubu oluşturulmuştur. Ülkelerin mali istihbarat birimleri “internet güvenlik ağı” ortamında bilgi alışverişinde bulunurlar¹⁰⁰. Türkiye EGMONT Grubuna üyelik için Şubat 1998 de müracaat etmiş, Grubun Haziran 1998 toplantısında üyeliğe kabul edilmiştir¹⁰¹.

Bir mali istihbarat biriminin çalışma usulü özetle şu şekilde olmaktadır:

1. Mali istihbarat birimine finansal kuruluşlardan bilgi aktarılır .
2. Mali istihbarat birimini hukuk birimlerinden görüş alır.
3. Yabancı mali istihbarat birimleri ile karşılıklı bilgi alış verişini sağlar.
4. Tüm bu aşamalardan sonra mali istihbarat birimi gerekli analizleri yapar.

Eğer suç unsuruna rastlarsa savcılık makamını harekete geçirir ve savcıların dava açması için gereken altyapıyı oluşturur¹⁰². EGMONT Grubu mali istihbarat alışverişini alanında kurulmuş en etkili uluslararası kuruluştur.

3.11. FOPAC GRUBU:

İsmi “Suçtan Elde Edilen Gelirler” sözcüklerinin Fransızca baş harflerinden alan bu Grup İnterpol bünyesinde faaliyetini sürdürmekte olup karaparanın aklanması ile ilgili uzmanlaşmış ulusal ve uluslararası örgütlerle bağlantının sağlanması, uluslararası hukuk konferanslarının düzenlenmesi ve ülkeler arasında işbirliği bilincinin sağlanması amacını güder. FOPAC Grubunun kurulma tarihi 1983 yılı olsa da bağımsız bir kurum hüviyetine bürünmesi ancak 1990 yılında gerçekleşebilmiştir¹⁰³.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Bizde de 4208 Sayılı Yasa’nın 3/2.maddesi uyarınca Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK) mali istihbarat işlevi üstlenmiştir. Mavral, op.cit., s.115-116.

¹⁰¹ <http://www.masak.gov.tr/>

¹⁰² http://www.fatf-gafi.org/pdf/Eginfo.web_en.pdf.

¹⁰³ <http://www.masak.gov.tr/>

4.BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KARAPARA İLE MÜCADELE

4.1. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE YER ALAN DÜZENLEMELER

4.1.1. 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun

Türkiye karapara ile mücadele amacıyla 25.9.1991 tarihinde FATF' ye üye olmuştur. Fakat FATF' nin 40 Tavsiye Kararlarının yerine getirilmesi için gerekli olan yasal düzenlemeleri çıkarmak konusunda yetersiz ve isteksiz davranması üzerine 19.9.1996 da 21.tavsiye kapsamında yaptırım uygulama kararı alınmış, bu olumsuz gelişme üzerine 4208 sayılı yasa 13.11.1996 tarihinde kabul edilerek 19.11.1996 da yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun birinci bölümünde karapara kapsamında değerlendirilen öncül suçlar sayılmış ayrıca aklama suçunun tanımı yapılarak kontrollü teslimata değinilmiştir.

4.1.2. 4208 Sayılı Yasa Kapsamında Karapara Aklama Suçu Ve Unsurları

4.1.2.1. Öncü Suçlar

Yasa her türlü suçtan elde edilen geliri karapara olarak değerlendirmemiş, karaparaya öncü suçları sayma yöntemi ile belirlemiştir¹⁰⁴. Bu suçlar şunlardır:

1. 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanundaki¹⁰⁵,
2. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki,
3. 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanundaki,
4. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki,

¹⁰⁴ Kazuistik metotla öncü suçların belirlenmesi eleştirilmektedir. Osman Altuğ, "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Üzerine Görüşler", *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:107, Ağustos, 1997,

¹⁰⁵ Kaçakçılıkla mücadele 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun çerçevesinde ele alınmaktaydı ve 4208 Sayılı Yasada düzenlenen öncü suçlar arasındaydı . Ancak 19 Temmuz 2003 tarih ve 25173 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan 4926 Sayılı Yasa ile kaçakçılıkla mücadele tekrar düzenlendi. Sözkonusu yasanın 38. ve geçici 1.maddesi uyarınca karaparanın öncü suçu olarak 1918 sayılı yasanın yerini 4926 Sayılı Yasa aldı.

5. 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 359.¹⁰⁶maddesinin (b) fıkrasındaki,

6. 756 sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen Cürümler ve aynı Kanununun 179, 192, 211 ila 220¹⁰⁷, 264, 316, 317, 318, 319, 322, 325, 332, 333, 335, 339, 341, 342, 345, 350, 403, 404, 406, 435, 436, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504 ve 506 ncı maddelerinde sayılan fiillerden elde edilen paralar karapara olarak kabul edilmiştir¹⁰⁸. Bu fiiller sonucu bir gelir elde edilememişse veya elde edilen gelir sayılanların haricinde bir suçtan elde edilmişse karapara söz konusu olmaz.

Öncü suç bakımından kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü aranmamaktadır. Ancak suçun işlenip işlenmediğinin tespiti için nisbi muhakeme yoluna başvurmak gerekecektir. Fakat öncü suç bakımından verilmiş bir beraat kararı varsa artık nisbi muhakeme yoluna başvurulamaz¹⁰⁹.

4.1.2.2. Karapara Tanımı

Öncü suçlardan elde edilen :

1. Para,
2. Para yerine geçen her türlü kıymetli evrak, mal veya gelirler,
3. Bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dahil, sözü edilen para, evrak, mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü menfaat ve değerler 4208 sayılı yasa tarafından karapara olarak değerlendirilmiştir.

Mesela uyuşturucu satan bir kişi karşılığında nakit para alırsa 1. sırada bahsettiğimiz türden bir karapara elde etmiş olur. Eğer nakit para değil de müşteri çeki

¹⁰⁶ Kanunun ilk şeklinde bu düzenleme “213 sayılı Vergi Usul Kanununun 344 üncü maddesinin 2 ve 3 numaralı bendlerindeki” şeklinde idi. Ancak 213 sayılı yasanın ilgili hükmü yeniden düzenlenince 4369 sayılı Kanunun 81/O maddesiyle bugünkü halini almıştır.

¹⁰⁷ “211 ila 220” ibaresi 4208 sayılı kanunun ilk metninde yoktur, yoğun baskılar üzerine 2.1.2003 tarihinde kabul edilen 4782 sayılı kanunun 5. Maddesi ile eklenmiştir.

¹⁰⁸ Adalet Bakanlığının 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan suçun da öncü suç sayılması için çalışması vardır. <http://www.adalet.gov.tr/kanun/kanuntrs.htm>.

¹⁰⁹ Tuğrul Katoğlu, “4208 Sayılı Kanun ile Düzenlenen Karapara Aklama Suçunun Yapısına İlişkin Bazı Gözlemler”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:211, Mart 1999, s.122.

alırsa 2 numaralı , bu çeki bankada tahsil ederse 3 numaralı olarak belirttiğimiz türden bir karapara maliki olur.

4.1.2.3. Aklama Tanımı

Yasanın 2/b maddesi aklama suçunu tanımlamıştır. Öncü suçlardan elde edilen gelirlerin elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla:

1. Değerlendirilmesi,
2. Bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi veya bulundurulması,
3. Elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması,
4. Kaynak veya niteliğinin veya zilyet yada malikinin değiştirilmesi,
5. Gizlenmesi,
6. Sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi ,
7. Öncül suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiiller aklamayı oluşturan fiillerdir.

Bu fiilleri ayrıntılı olarak inceleyebiliriz:

4.1.2.3.1. Meşruiyet Kazandırma Amacıyla Değerlendirme: “Değerlendirme” fiili ile kastedilen karaparanın şekil değiştirmesi, başka bir değere dönüştürülmesi olup değer kazandırıcı bir işlem olması şart değildir¹¹⁰. “Kullanma” kavramından daha dar bir anlam ifade eder zira “kullanma” hem değerlendirmeyi hem de tüketmeyi kapsar¹¹¹.

4208 sayılı kanun değerlendirmenin “meşruiyet kazandırma amacı” ile yapılması halini karapara aklama eylemi olarak kabul etmiştir. Halbuki bu şartı belirtmesine gerek yoktu çünkü zaten aklama fiilinde kast unsuru illegal kazanca meşruiyet kazandırma,

¹¹⁰ Ergül, op.cit., s.165-166 ve yollamasıyla Süheyl Donay, “4208 Sayılı Karapara Yasası Hakkında Düşünceler”, *Radikal*, Forum Sayfası, 17.1.1997 .

¹¹¹ Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.36.

yasal bir görüntü verme isteğidir. O sebeple sadece bu eylem türünde değil ve fakat kanunda sayılı diğer eylem türlerinde de meşruiyet kazandırma amacı aranacaktır.

Kanun bu eylemin yalnızca karaparayı elde edenlerce işlenmesi durumunu suç olarak düzenlemiş fakat başkalarınca meşruiyet kazandırma amacıyla işlenmesini düzenlememiştir. Bu durum haklı olarak eleştirilmektedir¹¹².

4.1.2.3.2. Karaparanın Kullanılması: Kullanmak hem değerlendirmeyi hem de ihtiyaçlarını gidermek amacıyla tüketilmesini kapsar. Mesela beyaz eşya, takı araba, ev, v.s. değerlerin alınmasıdır¹¹³. Fakat her türlü tüketimin bu kapsama alınmasının yanlış olacağı düşüncesindeyim. Zira aklama amacı gütmeyen gerçekten bir ihtiyacı gidermek amacıyla tüketim yapmışsa kast unsuru eksik kalacaktır.

4.1.2.3.3. Karaparanın Kaynak veya Niteliğinin Değiştirilmesi: Karaparanın kaynağının değiştirilmesi yasa dışı gelir ile öncü suç arasındaki bağlantının koparılması, gelirin kaynağı olarak farklı bir sebep gösterilmesidir. Niteliğinin değiştirilmesi ise, karapara olma özelliğinin ortadan kaldırılmasıdır¹¹⁴. Çalışmamızın 2. Bölümünde bahsettiğimiz aklama tiplerinin hemen hemen tamamı bu amacı güder.

4.1.2.3.4. Karaparanın Zilyet ya da Malikinın Değiştirilmesi: II. Bölümde bahsettiğimiz şirinler yöntemi bu eyleme en çok uyan örnektir. Bu eylemlerde zilyedin gerçekten değişmesine rağmen malik çoğunlukla görünürde değişmektedir. Karapara sahibinin yakınları adına açılmış hesaplara illegal geliri aktarması bu kapsamda ele alınır¹¹⁵.

4.1.2.3.5. Karaparanın Gizlenmesi: Karapara maliklerinin veya üçüncü bir kişinin bu paraları yetkililerin haberdar olmasını engelleyecek gizli bir bölmede, kasada

¹¹² *Ibid*, s.37.

¹¹³ *Idem*.

¹¹⁴ *Ibid*, s.38.

¹¹⁵ *Ibid*, s.39-40.

veya başka bir yerde saklamasıdır. Yasa dışı gelirin durumdan haberi olmayan bir kimseye teslim edilmesi de bu şekilde bir eylem olarak değerlendirilmektedir¹¹⁶.

4.1.2.3.6. Karaparanın Sınır Ötesi Harekete Tabi Tutulması veya Bu Hareketin Gizlenmesi: Karaparanın, bulunduğu ülkeden bir başka ülkeye hava, kara, deniz yolu veya elektronik ağlar, bilgisayar sistemleri ve bankacılık teknikleri kullanılarak geçirilmesidir. Karaparanın maliki tarafından yapılabileceği gibi kuryeler vasıtasıyla yapılması da mümkündür¹¹⁷.

4.1.2.3.7. Karaparanın İktisap Edilmesi: Karaparanın iktisap edilmesinin faili ancak bir üçüncü kişi olabilir. Zira doğası gereği karaparayı elde eden zaten iktisap etmiş olacaktır. Karaparanın menkul, gayrimenkul veya hak ve alacaklar olmasına göre iktisap usulü de değişecektir¹¹⁸.

4.1.2.3.8. Karaparanın Bulundurulması: Karaparanın aklanmasını sağlayacak bir şekilde tutulmasıdır. Çok çeşitli şekillerde gerçekleştirilmesi mümkündür¹¹⁹.

Bulundurma fiilinin sadece üçüncü kişiler tarafından işlenebileceği, karaparayı elde edenlerce işlenmesinin mümkün olmadığı haklı olarak ileri sürülmektedir. Zira karaparayı elde eden kişi zaten bulundurma fiilini de işleyeceğinden herhangi bir aklama girişiminde bulunmasa bile 4208 Sayılı Yasaya göre cezalandırılacaktır¹²⁰.

¹¹⁶ *Idem*.

¹¹⁷ Bazen bir aklama işlemi ile 4208 sayılı Kanunun karapara aklama eylemi olarak kabul ettiği bir veya birkaç fiil işlenmiş olabilir. Mesela karapara kurye vasıtasıyla başka bir ülkeye götürülürse hem karaparanın sınır ötesi harekete tabi tutulması hem de zilyet ya da malikinin değiştirilmesi söz konusudur. *ibid*, s.40-41.

¹¹⁸ Menkullerin ve gayri menkullerin iktisabı fer'i iktisap usullerine göre olacaktır. *ibid*, s.42-43.

¹¹⁹ Mesela bir bankanın kiralık kasasına koymak, işyerinde veya evde kasaya kilitlemek gibi. *ibid*, s.44.

¹²⁰ Adem Karabayır, "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Kanuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler", *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:259, Mart, 2003, s.35

4.1.2.3.9. Yukarıda Belirtilen Suçların Hukuki Sonuçlarından Failin Kaçmasına Yardım Etmek Amacıyla Karaparanın Kaynağının veya Yerinin Değiştirilmesi veya Transfer Yoluyla Aklanması veya Karaparanın Tespitini Engellemeye Yönelik Fiiller: Bu maddede, öncü suçların sonuçlarından failin kurtulması için karaparanın yetkililerce tespit edilmesini engellemeye yönelik fiillerin bir kısmı sayma yoluyla belirtilerek cezalandırılmıştır.

Bu eylemin diğerlerinden farklı yanı fail burada karapara aklama amacıyla değil, karapara ile öncü suç faili arasındaki ilişkiyi kamufle ederek cezalandırılmasını önlemeye çalışmaktadır. 4208 sayılı yasada bahsedilen yardım fiilleri dışında kalan yardımlarda TCK 269 uygulanır.

Bu bent kapsamında düzenlenen suç seçimlik hareketli bir suçtur ve şu eylemlerden birinin yapılması :

1. Kaynağının veya yerinin değiştirilmesi¹²¹,
2. Transfer yoluyla aklanması¹²²,
3. Tespitini engellemeye yönelik fiiller.

4.1.2.4. Manevi Unsur

Genel kast ile işlenebilen bir suçtur, özel saik aranmaz. Nitekim Viyana ve Strasbourg Konvansiyonlarında suçun oluşması için manevi unsur olarak kast unsurunun gerekeceği öngörülmüştür¹²³. Bilme unsuru sanığın kişisel durumu, işi, eğitimi gibi unsurlar dikkate alınarak somut olarak hakim tarafından değerlendirilecektir. Ayrıca hukuk sistemimiz dikkate alındığında kast unsurunu ispat savcıya düşmektedir. Sanık aklanan paranın 4208 sayılı yasanın 2/a maddesinde sayılan

¹²¹ Niteliğinin değiştirilmesinin bu kapsam içinde sayılmaması eleştirilmektedir. Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.45.

¹²² Burada “aklanması” tabiri hatalıdır zira aklanması için yurt içi veya yurt dışı bir noktaya transferi yeterlidir. *İdem*.

¹²³ 4208 sayılı yasanın hükümet tarafından sunulan teklifinde “bilme” unsurunun yanında “bilmesi gerektiği” ibaresine de yer verilmiştir. Böylelikle suç için taksirin de yeterli olması öngörülmüştü. Ancak Meclis Plan ve Bütçe Komisyonu taksiri kabul etmemiştir. *ibid*, s.46-47; Ergül, op.cit., s.167-168.

öncü suçlardan elde edildiğini bilmelidir. Ancak öncü suçun nasıl meydana geldiğine ilişkin tüm ayrıntıları bilmesi gerekmez¹²⁴.

Eğer yetkililerce şüpheli işlem bildirim, kimlik tespiti gibi yükümlülüklerin ihmal edilmesi karapara aklamaya neden olmuşsa ilgililer açısından yine karapara aklama suçu oluşmayacak ancak bildirim yükümlülüğünün ihmali için düzenlenen müeyyideler devreye girecektir¹²⁵.

4.1.2.5. Karapara Aklama Suçunun Cezası

Karapara aklama suçu genellikle zamana yayılan bir suçtur. Bu da suçun meydana geldiği an ile ilgili sorunları ortaya çıkarır. Ancak suçun tamamlandığı anı “karaparanın kaynağının resmi makamlara açıklanabildiği, resmi makamların gösterilen kaynağın doğruluğu konusunda ikna olduğu (karaparayı yasal yollardan kazanılmış para olarak kabul ettiği) an...” olarak kabul edebiliriz¹²⁶.

4208 sayılı yasanın 7/1 maddesi karapara aklama suçunda temel cezayı düzenlemektedir. Buna göre temel ceza iki seneden beş seneye kadar hapis ve aklanana paranın bir katı ağır para cezasıdır. Ayrıca müsadere de öngörülmüştür.

Yasanın 7/2 maddesi karapara aklama suçunun ağırlaşmış halini düzenler. Eğer karapara terör suçlarından¹²⁷ veya Türkiye’ye ithali veya Türkiye’den ihracı kanunla yasaklanmış herhangi bir madde ve eşya kaçakçılığında¹²⁸ elde edilmiş veya terör suçlarına kaynak sağlamak amacıyla işlenmiş ise birinci fıkra hükmüne göre verilecek ceza 4 seneden az olamaz.

¹²⁴ *Ibid*, s.168-169; Çelik- Koçağra- Güler, op.cit., s.47.

¹²⁵ *Idem*.

¹²⁶ *Idem*.

¹²⁷ Terör suçlarınının 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda kabul edildiği şekli ile nitelendirilmesi gerekir. Salih Kocalar, “Karapara Aklama Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1998/1, s. 129.

¹²⁸ Kaçakçılık suçu nedeniyle cezanın artırılabilmesi için, kaçakçılık suçuna ilişkin madde ve eşyanın Türkiye’ye ithali veya ihracının kanunla yasaklanması gerekir. İthalat veya ihracat rejimi kararıyla yasaklanmışsa cezanın artırılması gerekmez. *Idem*.

Kanunda artırım sebebi de düzenlenmiştir. Buna göre suç;

1.Karaparanın aklanması maksadıyla teşekkül vücuda getirenler ile idare edenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından

2. Görevi sebebiyle memur ve kamu görevlileri ile

-3182 sayılı Bankalar Kanununa,

-7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa,

-3226 sayılı Finansal Kiralama Kanununa,

-1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna,

-2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa

-Ödünç Para Verme İşleri ile Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usulleri düzenleyen mevzuata göre faaliyet gösteren kurumlarda çalışanlar tarafından

3.Şiddet veya tehditle veya silah kullanarak işlenmesi hallerinde hükmolunacak cezalar ayrıca bir misli arttırılır.

Bu suçlar tüzel kişilik bünyesinde işlenirse, üçüncü fıkranın (a) bendi hükmünün uygulanmadığı durumlarda fiili gerçekleştiren yöneticiler hakkında da aynı cezalara hükmolunmakla birlikte, tüzel kişiler de 500 milyon liradan 5 milyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılır.

Karapara aklama suçunun usul, fîru, karı, koca veya kardeşlerden biri tarafından kara paranın kaynaklandığı suçları gizlemek amacıyla işlenmesi halinde bu ceza yarısından üçte ikisine kadar indirilir.

Aklama suçunun Türkiye’de işlenmesine rağmen öncü suç yurt dışında işlenmişse öncü suçun vasfı Türk Kanunlarına göre tespit edilecektir¹²⁹.

4.1.2.6. Teselsül

4208 Sayılı Yasa’ da ayırık bir hüküm olmadığı için bu konuda TCK da düzenlenen genel hükümler uygulanır. Örneğin tek bir kaçakçılık eyleminden elde edilen karaparanın bir bölümünün gizlenmesi, bir bölümünün kısa aralıklarla parça parça transfer edilmesi, diğer bir bölümünün herhangi bir yatırımda değerlendirilmesi halinde müteselsil suçun olduğu kabul edilmelidir¹³⁰.

4.1.2.7. Zamanaşımı

TCK 102/4 hükmü genel olarak dava zamanaşımını düzenlemekte olup buna göre karapara aklama suçlarında dava zamanaşımının 5 yıl olması gerekirken 4208 sayılı yasa bu konuda özel bir düzenleme getirmiştir. Buna göre karapara aklama suçlarında dava zamanaşımı 10 yıldır. Zamanaşımı süresi kanunda belirtilen fiil veya fiillerin işlendiği anda başlar.

4208 sayılı yasa dava açılmasının zamanaşımını keseceğini düzenlemiştir. Bu durum TCK da düzenlenen zamanaşımını kesen nedenlerin 4208 sayılı yasa için de uygulanıp uygulanamayacağını akla getirir. 4208 sayılı yasa kapsamındaki söz konusu düzenlemenin TCK da ki zamanaşımını kesen nedenlerin uygulanmasına engel olmadığı belirtilmektedir¹³¹.

Karşılaşılabilecek bir başka sorun da karapara aklama fiilinin zamanaşımı süresinin geçmemiş fakat öncü suçun zamanaşımı süresinin dolmuş olduğu durumlarda karşımıza çıkar. Acaba bu durumlarda öncü suç zamanaşımına uğradığı

¹²⁹ Ergül, op.cit., s.171.

¹³⁰ Kocalar, op.cit., s.128.

¹³¹ Ergül, op.cit., s.175.

için karapara aklama suçunu yargı organları ele alabilecek mi? Karapara aklama suçu ile öncü suçun farklı oldukları ve bu nedenle öncü suçtan dolayı sanık mahkum olmasa bile karapara aklama suçundan mahkum olması gerektiği belirtilmektedir¹³².

4.1.2.8. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Görevli mahkeme Asliye ceza mahkemesidir.

Yetkili mahkeme 4208 sayılı yasada karaparanın bulunduğu yer mahkemesi olarak düzenlenmiştir. TCK ve CMUK hükümlerine göre yetkili mahkeme suçun işlendiği yer mahkemesidir. 4208 sayılı yasa ise bu sistemden ayrılmış, karaparanın olduğu yer mahkemesini yetkili kılmıştır.

Karapara birden fazla yerde ise hangi mahkemenin yetkili olacağı hususu düzenlenmemiştir. Bu durumda karaparanın en eski tarihli olarak bulunduğu yer mahkemesinin ortak yetkili mahkeme olması önerilmektedir¹³³. Kanaatimce bu durumlarda karaparanın miktar olarak en fazla bulunduğu yer mahkemesi, eğer meblağlar birbirine eşitse soruşturmanın ilk defa yapıldığı yer mahkemesi ortak yetkili mahkeme olarak kabul edilmelidir.

4208 sayılı yasanın 13.maddesine göre yargılama 3005 sayılı Meşhut Suçların Yargılanma Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine göre yapılacaktır.

4.1.2.9. Müdahale

Maliye Bakanlığı, MASAK Başkanlığınca karaparanın aklanması suçunun işlendiğine dair bilgi ve belgelerin gereği yapılmak için Cumhuriyet savcılığına intikal ettirilmesi üzerine CMUK da belirtilen usullere göre davaya müdahil olur.

¹³² Katoğlu, op.cit., s.123 ve yollamasıyla Faruk Erem, Türk Ceza Hukuku, C.İ, Özel Hükümler, 3.b., Seçkin Yayınevi, Ankara, 1985, s.816.

¹³³ Eray Utku, "Karapara Aklama Suçu ve Hazırlık Soruşturması Aşamasında Karşılaşılan Sorunlar", *Adalet Dergisi*, Sayı:12., Temmuz 2002, s.158.

4.2. VERGİ SUÇLARI ve KARAPARA İLİŞKİSİ

4.2.1.Genel Olarak Vergi Suçları

Kaçakçılık suçunun tanımı, VUK nun 344.maddesinde, mükellef veya sorumlu tarafından kasten vergi ziyana sebebiyet verilmesi olarak tanımlanmıştır. Eski düzenlemede bir eylemin vergi kaçakçılığı sayılıp cezalandırılabilmesi için sanığın vergi ziyana kasten sebebiyet vermesi şarttı¹³⁴. 4369 sayılı kanunla önceden kaçakçılık suçunu tarif eden 344.madde vergi ziyayı suçu ve cezası olarak değiştirilmiş, fakat kaçakçılık suçunun tanımı yapılmamış, sadece 359.maddede hangi fiillerin kaçakçılık suçu sayılacağı madde ifade edilmiştir¹³⁵. Yapılan değişiklikle kaçakçılık suçu sayılan fiillerin ayrıca vergi ziyana sebebiyet vermesi şartı kaldırılmıştır¹³⁶. Ancak 359.maddede yazılı fiillerle vergi ziyana sebebiyet verilmişse vergi ziyayı cezası faile üç kat, iştirak edene bir kat olarak uygulanır. Ayrıca faile ve iştirak edene 359.maddede gösterilen hapis cezaları uygulanır. Nitekim VUK 359/son fıkrası, bu maddede yazılı cezaların uygulanmasının ayrıca 344.maddede yazılı vergi ziyayı cezasının uygulanmasına engel olmayacağını belirtmiştir. Eğer vergi ziyana 359.maddede yazılı olanların haricindeki fiillerle sebebiyet verilmişse sadece 344.maddedeki vergi ziyayı cezası uygulanır¹³⁷.

Vergi Usul Kanunu'nun 351.maddesi ise usulsüzlüğü "... vergi kanunlarının şekle ve usule müteallik hükümlerine riayet edilmemesidir" şeklinde tanımlamakta, devam eden maddelerde usulsüzlük durumlarında uygulanacak idari cezaları belirtmektedir.

Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenen suçlar kaçakçılık suçları ile sınırlı değildir. Nitekim VUK' un 362.maddesi vergi mahremiyetinin ihlali, 363.maddesi mükelleflerin özel işlerini yapma suçlarını düzenlemektedir.

¹³⁴ 344.madde kaçakçılık suçunu tarif ettikten sonra vergi ziyana sebep olan bazı eylemlerde kastın varlığını karine olarak kabul etmiş ve bu eylemleri 6 bent halinde sıralamıştı.

¹³⁵ Zeki Yıldırım, "4369 Sayılı Kanunla Getirilen Düzenlemeler Işığında Vergi Suç ve Cezaları", *Adalet Dergisi*, Sayı:6, Ocak 2001, s.81

¹³⁶ *Idem*.

¹³⁷ Vergi ziyayı cezası idari nitelikte bir cezadır.

Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Yasa her türlü vergi suçunu karaparanın öncü suçu olarak kabul etmemekte, sadece VUK 359/b maddesinde düzenlenen suç öncü suç olarak düzenlemektedir. Öncü suçların kazuistik yöntemle belirtilmesinin sonucu olan bu durum son derece yanlıştır. Zira diğer vergi suçları, özellikle de VUK 359/a maddesinde düzenlenen suç VUK 359/b kadar önemlidir ve öncü suç olarak kabul edilmemesi hatalı olmuştur.

Karapara-Vergi Hukuku ilişkisinde üzerinde durulması gereken başka bir husus da karaparanın öncü suçlarından elde edilen kazançların vergi konusu olup olamayacağıdır. Bu konu ile ilgili olarak yapılması yasak olan faaliyetlerden devletlerin vergi beklentisi içinde olamayacakları ileri sürülmektedir¹³⁸. Ancak VUK nun 9/2.maddesinde kanunla yasaklanmış olaylardan elde edilen gelirlerin de vergilendirilmesi düzenlenmiştir. Bu düzenleme karşısında karapara da tespit edildiği takdirde -müsadereye ek olarak- vergilendirilecektir.

4.2.2.Vergi Usul Kanununda Düzenlenen Ancak Karaparaya Kaynak Teşkil Etmeyen Suçlar

4.2.2.1.VUK 359/a Maddesi

359.maddenin (a) fıkrasına göre vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan ;

- 1- a) Defter ve kayıtlarda hesap ve muamele hilesi yapanlar,
- b) Gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar,

¹³⁸ Gümüşkaya, op.cit., s.66

Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Yasa her türlü vergi suçunu karaparanın öncü suçu olarak kabul etmemekte, sadece VUK 359/b maddesinde düzenlenen suç öncü suç olarak düzenlemektedir. Öncü suçların kazuistik yöntemle belirtilmesinin sonucu olan bu durum son derece yanlıştır. Zira diğer vergi suçları, özellikle de VUK 359/a maddesinde düzenlenen suç VUK 359/b kadar önemlidir ve öncü suç olarak kabul edilmemesi hatalı olmuştur.

Karapara-Vergi Hukuku ilişkisinde üzerinde durulması gereken başka bir husus da karaparanın öncü suçlarından elde edilen kazançların vergi konusu olup olamayacağıdır. Bu konu ile ilgili olarak yapılması yasak olan faaliyetlerden devletlerin vergi beklentisi içinde olamayacakları ileri sürülmektedir¹³⁸. Ancak VUK nun 9/2.maddesinde kanunla yasaklanmış olaylardan elde edilen gelirlerin de vergilendirilmesi düzenlenmiştir. Bu düzenleme karşısında karapara da tespit edildiği takdirde -müsadereye ek olarak- vergilendirilecektir.

4.2.2.Vergi Usul Kanununda Düzenlenen Ancak Karaparaya Kaynak Teşkil Etmeyen Suçlar

4.2.2.1.VUK 359/a Maddesi

359.maddenin (a) fıkrasına göre vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan ;

- 1- a) Defter ve kayıtlarda hesap ve muamele hilesi yapanlar,
- b) Gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar,

¹³⁸ Gümüşkaya, op.cit., s.66